

HÄST HUSESYN®

Praktisk guide för lagar och krav • 2009

www.lrf.se

Uppgifter om hästgården/hästanläggningen

.....
För- och efternamn

.....
Telefon

.....
Fastighetsbeteckning

.....
Mobiltelefon

.....
Adress

.....
Fax

.....
Postnummer och ort

.....
E-post

.....
Egentillsyn med hjälp av Hästhusesyn genomförd av
(namn)

.....
Genomförd (datum)

Lantbrukarnas Riksförbund

www.lrf.se

Telefon 0771-573 573

Projektledare Camilla Linder

Foto:

Ingela Bjurenborg

Josefine Liew

Grafisk form:

Jannike Holmberg, grafisk form ena tryckservice ab, Enköping.

Tryck: Elanders Falköping, 2009

Hästnäringens organisationer står bakom innehållet genom hästnäringens miljökommitée.

Publikationen finansieras av Jordbruksverk genom programmet Livskraftigt hästföretagande.

Lantbrukarnas Riksförbunds Miljöhusesyn ligger till grund för Hästhusesyn.

1

2

3

4

Innehåll

Inledning

- 4 Vad är Hästhousesyn?
Varför ska jag göra hästhousesyn?
Hur genomförs Hästhousesyn?
När anses Hästhousesyn vara genomförd?
Ansvar
Att söka lagar på Internet
- 7 Lagförändringar på gång

Checklistor och faktadel

- 8 1 • Yttre miljö
- 28 2 • Djurskydd
- 42 3 • Brandskydd
- 56 4 • Arbetsmiljö
- 68 5 • Barnsäkerhet (endast checklista)

Blanketter

- 70 Åtgärdsplan, *blankett 1*
- 71 Kemikalieförteckning, *blankett 2*
- 72 Journal för farligt avfall, *blankett 3*
- 74 Riskanalys, *blankett 4*

Vad är Hästhusesyn?

HÄSTHUSESYN GER DIG SOM ÄR hästföretagare en samlad information om gällande lagstiftning samt hästnäringens rekommendationer i form av checklistor med tillhörande faktadelar. Hästhusesyn är ett hjälpmedel för din egen verksamhetskontroll inom områdena miljö, djurskydd, brandskydd och arbetsmiljö där materialet fokuserar på de viktigaste delarna av respektive lagstiftning.

Dessutom finns det en checklista som handlar om barnsäkerhet. Hästnäringen vill lyfta in barnsäkerheten i Hästhusesyn eftersom det är ett så viktigt område.

Även du som har en mindre omfattande hästverksamhet kan ha glädje av att göra Hästhusesyn. Här finns många bra och tänkvärda råd för alla som på ett eller annat sätt hanterar hästar. Då kan du använda checklistorna för att kontrollera att du arbetar på ett så bra sätt som möjligt inom de fyra områdena, även om du inte har krav på dig att följa varje punkt i dokumenten.

Varför ska jag göra Hästhusesyn?

Som företagare och även privatperson är du skyldig att leva upp till den lagstiftning som finns och som berör din verksamhet. Det här är ett omfattande arbete som i många fall kräver att man ordentligt sätter sig in i de lagar och förordningar som gäller verksamheten. Det är därför vi har skapat Hästhusesyn.

Hästhusesyn är ett omfattande dokument som kräver en del arbete för att följa på ett korrekt sätt. Men låt dig inte avskräckas. Det här är i stället din guide till att på ett

så enkelt och korrekt sätt som möjligt göra det som krävs av dig i din hästverksamhet.

De positiva effekterna är många – även om det kan ta ett tag att komma in i rutinerna. Inte minst ekonomiska i form av till exempel lägre miljö sanktionsavgifter, färre sjukskrivningar, färre bränder och färre skador på hästarna. Dessutom är det bra för hästnäringens anseende att visa att vi lever upp till de lag- och branschkrav som ställs.

Hur genomförs Hästhusesyn?

Hästhusesyn innehåller fyra områden samt barnsäkerhet. Varje område har en checklista med tillhörande faktadel med undantag för barnsäkerhetsavsnittet som bara har en checklista. Längst bak finns det blanketter att fylla i. På omslagets insida kan du registrera uppgifter gällande hästanläggningen, vem som genomfört Hästhusesyn samt vilket datum Hästhusesyn genomfördes.

1. Du börjar med att fylla i de fyra checklistorna som är utformade som frågeformulär. Varje fråga representerar ett eller flera lagkrav, försäkringsvillkor, allmänna råd eller re-

Liten ordlista:

- EU-förordning – utfärdas av EU och gäller direkt i medlemsländerna.
- EU-direktiv – utfärdas av EU och gäller efter att de arbetats in i den nationella lagstiftningen.
- Författningar – samlingsbenämning för lag, förordning, föreskrifter och allmänna råd.
- Lag – stiftas av riksdagen. Övergripande.
- Förordning – mer detaljerade bestämmelser med lagen som utgångspunkt. Bestäms av regeringen på uppdrag av riksdagen.
- Föreskrift – utfärdas av myndigheter med stöd av förordningar. Mer utförliga jämfört med förordningarna.
- Allmänna råd – utfärdas av myndigheten i avsikt att möjliggöra att syftet med en lag/förordning/föreskrift uppnås.

kommendationer. Efter frågan kryssar du i kolumnen ”Ja” eller ”Nej”. Om frågan inte gäller dig eller din hästanläggning/hästgård kryssar du i kolumnen ”Ej aktuellt”. Frågorna är markerade med en bokstav i en cirkel för att du ska kunna särskilja de olika kravnivåerna åt enligt följande:

Ⓐ = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor.

Ⓡ = Rekommendationer.

Ⓐ = Allmänna råd.

Ⓝ = Nyhet

2. Läs i faktadelen om du är osäker på hur någon fråga ska tolkas eller om du behöver mer information för att kunna svara på frågan. Faktadelen som tillhör respektive område återfinns direkt efter checklistan. Informationen kring frågan har samma nummer i faktadelen som i checklistan och slutar alltid med en kursiv text om var det går att hitta ytterligare information kring frågeställningen.

3. Vid alla frågor där du kryssat ”Nej” skriver du en kommentar bredvid om vad som ska åtgärdas samt fyller i när den planerade åtgärden ska vara genomförd. När åtgärden sedan genomförts, skriver du i datumet i kolumnen ”Åtgärdat datum”.

4. Blanketten längst bak i Hästhusesyn som heter ”Åtgärdsplan för Hästhusesyn 2008” kan användas vid större åtgärder.

När anses Hästhusesyn vara genomförd?

Hästhusesyn anses vara genomförd då ansvarig person har sett till att de fyra checklistorna är genomarbetade och frågorna ”Ja”, ”Nej” eller ”Ej aktuellt” är besvarade med en åtgärdsplan. Åtgärdsplanen ska innehålla en tidsplan, vad som ska åtgärdas och vem som bär ansvaret för att åtgärderna genomförs.

Ansvar

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) är ansvarig utgivare och har så långt som möjligt faktakontrollerat de uppgifter som finns med i Hästhusesyn. Dock kan inte LRF ta ansvar för att hjälpmedlet i alla delar är korrekt och komplett. Som aktiv inom hästnäringen är du ansvarig för att din verksamhet följer de lagar och andra krav som finns samt att kontrollera om det finns uppdateringar eller om regler har ändrats.

Att söka lagar på Internet

Det enklaste sättet att hitta en speciell lag är att använda Internet. Gå till en söksida exempelvis www.google.se. I sökrutan skriver du in den önskade lagen/förordningen/direktivet, till exempel SJVFS 2004:62. Trycker på knappen ”sök”. Oftast hamnar det som söks i början av listan.

Det finns även möjlighet att söka efter aktuell lagstiftning på www.notisum.se. Det går också att hämta information direkt på myndigheternas hemsidor.

Nyheter i Hästhusesyn 2009

Inför upplagan av Hästhusesyn 2009 har texterna i Hästhusesyn setts över. Frågor som behandlar helt ny lagstiftning eller frågor som väsentligen har förändrats med avseende på vilka regler som gäller markeras med Ⓝ = Nyhet i checklista.

YTTRE MILJÖ

Cisterner, rör- och slangledning

Reglerna om sekundärt skydd för cisterner i vattenskyddsområde har förändrats. *Se faktadelen, sidan 20.*

Kyl-, värme- och klimatanläggningar

Nya föreskrifter om så kallade F-gaser, t.ex. CFC, HCF m.fl. träder i kraft. Det ställs bland annat krav på drift- och skötselinstruktioner och läckagekontroll. *Se faktadelen, sidan 22.*

Lag-, förordnings- och föreskriftsförändringar på gång

BRANDFARLIGA OCH EXPLOSIVA VAROR

En översyn av lagstiftningen om brandfarliga och explosiva varor pågår för närvarande, och ny lagstiftning kan tidigast förväntas träda i kraft under senare delen av 2009. För mer information, se www.raddningsverket.se.

CISTERNER, RÖR- OCH SLANGLEDNINGAR

Regler för cisterner och rörledningar kommer från två håll, dels från Sprängämnesinspektionen /Räddningsverket när det gäller lagring av (alla) brandfarliga vätskor, dels Naturvårdsverket när det specifikt gäller lagring av diesel, eldningsolja och spillolja. Revideringsarbete pågår med Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1997:9) om öppna cisterner och rörledningar m.m. för brandfarliga vätskor (sammanslagning med SÄIFS 2000:7). Det är i dagsläget oklart när arbetet är färdigt och när ny föreskrift förväntas kunna träda i kraft.

HANTERING AV DJUR

En ny föreskrift om arbetsmiljö vid arbete med djur är under utveckling och kommer eventuellt införas under 2009. Håll dig uppdaterad på www.av.se.

FÖRESKRIFTER OM TRANSPORT AV LEVAND E DJUR

Svenska transportföreskrifter är under omarbetning och kommer under 2009 att träda i kraft. Se www.sjv.se för mer information.

RASTNING AV HÄSTAR

Från 1 augusti 2010 ska hästar normalt sett dagligen ges möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter. För föl och unghästar upp till 12 månaders ålder ska denna rastning ske tillsammans med minst en annan häst. Undantag finns. Se www.sjv.se för mer information.

AVFALL

Under hösten 2008 antogs EUs nya ramdirektiv för avfall. Detta ska vara infört i nationell lagstiftning inom två år. Syftet med ramdirektivet är att modernisera och förbättra miljöskyddsnivån. En helt ny del tillkommer om förebyggande åtgärder för att förhindra att avfall över huvudtaget uppkommer samt om materialåtervinning. Andra nyheter är klara definitioner av återvinning och användning av särskilda kriterier för att avgöra när avfall upphör att vara avfall.

GÖDSELSPRIDNING

Föreskriftsändringar är på gång och kan komma att införas i början av 2009. Ändringarna gäller bl.a.:

- Försiktighetsmått vid spridning av gödsel utmed vattendrag, gödslingsfri zon.
- Begränsning av kvävegivan vid spridning av organisk gödsel.
- Spridningsrestriktionerna i delar av känsliga områden kan komma att utökas.

NY MYNDIGHET FÖR SAMHÄLLSSKYDD OCH BEREDSKAP

Den sista december upphörde Räddningsverket, Krisberedskapsmyndigheten och Styrelsen för psykologiskt försvar. I stället startar en helt ny, sammanhållen myndighet; Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. MSB ska ha ansvaret för frågor om samhällets säkerhet när det gäller skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter en olycka eller en kris.

FÖRBUD MOT TAGGTRÅD TILL HÄSTAR

Stängsel med taggtråd till häst kommer att förbjudas från och med 1 januari 2010. Se www.sjv.se för mer information.

HÄSTARS BEHOV AV SOCIAL KONTAKT

Från 1 augusti 2009 ska hästars behov av social kontakt tillgodoses. Se www.sjv.se för mer information.

UPPBINDNING AV HÄSTAR I SPILTA

Från 1 augusti 2010 får en häst inte hållas bunden i spilta mer än sammanlagt 16 timmar per dygn. Undantag gäller om det är nödvändigt för att skydda hästen mot onormala väderleksförhållanden, skador eller sjukdom, mot allvarliga insektsangrepp, vid omedelbar fara för rovdjursangrepp som rimligen inte kan undanröjas på annat sätt samt vid onormala markförhållanden som inte kunnat förebyggas. Se www.sjv.se för mer information.

UTFORMNING AV BOXVÄGGAR, BOXDÖRRAR OCH SKILJEVÄGGAR MELLAN SPILTOR

Från 1 augusti 2010 ska boxväggar, boxdörrar samt skiljeväggar mellan spiltor vara utformade så att hästarnas sociala behov tillgodoses och så att skaderisken minimeras. Tillverkningsmaterialet ska ha tillräcklig hållfasthet för att stå emot hästsparkar. Se www.sjv.se för mer information.

Yttre miljö

MILJÖBALKEN ÄR GRUNDEN I DEN svenska miljölagstiftningen och gäller för alla privatpersoner och företagare. Bestämmelserna i miljöbalken ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer får ha en hälsosam och god miljö.

En sådan utveckling bygger på insikten om att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Hästnäringen och miljön

Hästnäringens verksamheter påverkar miljön både positivt och negativt. Hästen ingår som en naturlig del i kretsloppet och bidrar i stor utsträckning till att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald, kultur- och skönhetsvärden. Det hästar äter motsvarar ungefär 600 000 fotbollsplaner eller en yta stor som halva Skånes åkermark.

Transporter av olika slag är det som ger störst negativ miljöpåverkan inom hästnäringen. Till exempel bilåkandet till och från stallet, hästtransporter till träning, tävling och veterinär, varutransporter eller körning av olika motorfordon på hästanläggningen/gården. Det mest omtalade miljöproblemet är hantering av hästgödsel, med fokus på lagring och avyttring. Näringsläckage från söndertrampade hästhagar har börjat uppmärksammas, men något detaljstyrande regelverk finns ännu inte.

Den miljöbelastning där det finns mest pengar att spara är inom energisidan, det vill säga elkostnader och andra energikostnader som exempelvis olja för uppvärmning.

Hästnäringens Miljökommitté

Hästnäringen har tidigare arbetat med miljöfrågor via Hästnäringens Miljöråd (HMR). Miljöfrågorna har vid årsskiftet 2006/2007 övergått i en förvaltningsfas där varje organisation själv ansvarar för miljöområdet. Det har bildats en kommitté som heter Hästnäringens Miljökommitté, som träffas vid behov och leds av Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS).

Miljöbalk (SFS 1998:808) – den svenska miljölagstiftningen
Miljöbalkens mål är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer ska ha en hälsosam och god miljö.

Miljöbalken ska tillämpas så att:

1. Människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan.
2. Värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas.
3. Den biologiska mångfalden bevaras.
4. Mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.
5. Återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Övrig information kring miljöarbetet

Naturvårdsverket är central förvaltningsmyndighet på miljöområdet och verkets arbete ska syfta till att främja en hållbar utveckling med utgångspunkt i de av riksdagen fastställda miljökvalitetsmålen och strategierna. För ytterligare information, se www.naturvardsverket.se.

Jordbruksverket är regeringens expertmyndighet på det jordbruks- och livsmedelspolitiska området och har ett samlat sektorsansvar för jordbruk, trädgård och rennärning. För miljöfrågor inom hästnäringen är det framförallt regler kring hantering av stallgödsel som jordbruksverket arbetar med. För ytterligare information, se www.sjv.se.

Andra webbadresser som kan vara till användning i detta arbete är:

Boverket

www.boverket.se

Energimyndigheten, Eskilstuna

www.energimyndigheten.se

Greppa Näringen

www.greppa.nu

Hästnäringens Nationella Stiftelse

www.nshorse.se

Kemikalieinspektionen, Sundbyberg

www.kemi.se

Lantbrukarnas Riksförbund, Stockholm

www.lrf.se

Länsstyrelserna

www.lst.se

Sveriges kommuner och landsting

www.skl.se

LÄSTIPS

Hästgödsel – en naturlig resurs,

Jordbruksinformation 7-2006

Jordbruksverket

LRFs miljöhusensyn

Lantbrukarnas Riksförbund

Handbok (2003:8) om farligt avfall

Naturvårdsverket

Skötselhandbok för gårdens

natur- och kulturvärden

Jordbruksverket

Gödsel och miljö –

lagring och spridning av gödsel

– höst- och vinterbevuxen mark

Jordbruksinformation

version 2 juli 2007

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Gödselhantering					
Jordbruksverkets föreskrifter gäller för jordbruksföretag. Enligt försiktighetsprincipen i de allmänna hänsynsreglerna (Miljöbalken) ska alla som bedriver verksamhet utföra de skyddsåtgärder och vidta de försiktighetsåtgärder som behövs för att förebygga och motverka skador på miljön. Många kommuner ställer därför samma krav på lagringskapacitet för gödsel på samtliga djurhållare, oavsett om de är jordbruksföretag eller ej. Frågorna angående hästgödselhantering nedan är baserade på förordning, föreskrifter och allmänna råd för jordbruksföretag. Det finns ingen specifik lagtext som reglerar gödselhantering på hästanläggningar.					
1.1 Lagras hästgödsel så att inte läckage till omgivningen sker? Ⓐ					
1.2 Finns tillräcklig lagringskapacitet för hästgödsel? Ⓐ					
1.3 Finns stallgödselavtal? Ⓐ					
1.4 Antecknas uppgifter för emottagen/levererad gödsel? Ⓐ					
1.5 Förhindras läckage vid lagring av hästgödsel i stuka? Ⓐ					
1.6 Finns tillräcklig spridningsareal för hästgödsel? Ⓐ					
1.7 Undviks det att gödsla naturbetesmarker och ängar med natur- och kulturvärden? Ⓐ					
1.8 Mockas små rasthagar regelbundet? Ⓡ					
Nedskräpning					
1.9 Finns kunskap kring att det inte är tillåtet att skräpa ner i naturen? Ⓐ					
Allemansrätt					
1.10 Vid ridning/körning på annans mark, tillämpas allemansrätten på ett förnuftigt sätt? Ⓐ					
Hästallergi					
1.11 Lämnas information till dem som vistas i stallet om hur de ska agera för att hästallergiker inte ska utsättas för hästallergen? Ⓐ					
1.12 Byts kläder efter kontakt med häst före vistelse i offentlig miljö? Ⓡ					
Egenkontroll					
1.13 Bedriver verksamheten egenkontroll? Ⓐ					

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

1.14 Om verksamheten är anmälnings- eller tillståndspliktig: Har en miljöansvarig utsetts? Ⓐ					
1.15 Finns dokumenterade rutiner för att granska verksamhetens anläggning och utrustning utifrån miljö- och hälsoperspektiv? Ⓐ					
1.16 Genomförs och dokumenteras en riskanalys regelbundet för att förhindra förorening av miljön? Ⓐ					
1.17 Anmäls miljötillbud och miljöolyckor till tillsynsmyndighet? Ⓐ					
1.18 Finns en dokumenterad nödlägesberedskap? Ⓐ					
Kemikaliehantering					
1.19 Förvaras kemikalier avskilt från foder, livsmedel, obehöriga och barn? Ⓐ					
1.20 Förvaras brandfarliga, sura, alkaliska, giftiga, oxiderande och explosiva varor åtskilda? Ⓐ					
1.21 Förvaras kemikalier inlåsta, som omfattas av tillstånd att få använda? Ⓐ					
1.22 Förvaras kemikalier på ett miljö- och hälsoriktigt sätt? Ⓐ					
1.23 Finns aktuella säkerhetsdatablad på svenska? Ⓐ					
1.24 Följs anvisningarna i säkerhetsdatabladen? Ⓐ					
1.25 Förvaras kemikalierna i originalförpackningar? Ⓐ					
1.26 Finns en kemikalieförteckning? Ⓐ					
1.27 Förvaras mediciner i låsbart medicinskåp? Ⓡ					
1.28 Väljs alltid miljöanpassade rengörings- och tvättmedel? Ⓡ					
Cisterner, rör och slangledningar					
1.29 Uppfylls de tekniska kraven för cisterner, rör- och slangledningar? Ⓐ					
1.30 Står cisternerna skyddade men lätt åtkomliga för kontroller? Ⓐ					

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓜ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
1.31 Finns tillstånd från byggnadsnämnden för större volymer? Ⓐ					
1.32 Har du kontaktat miljöförvaltningen vid installation, byte, reparation, flytt eller lagring inom vattenskyddsområde? Ⓐ					
1.33 Har vissa mindre cisterner genomgått återkommande kontroller? Ⓐ					
1.34 Har kontrollrapporten skickats in till miljöförvaltningen? Ⓐ					
1.35 Har större cisterner, över 10 m ³ genomgått återkommande kontroller? Ⓐ					
1.36 Har kommunen ställt krav på sekundärt skydd utanför vattenskyddsområde? Ⓐ					
1.37 Uppfyller cisterner och lösa behållare inom vattenskyddsområde kraven? Ⓐ					
1.38 Kan spill inom vattenskyddsområde samlas upp och tas om hand? Ⓐ					
1.39 Har cisterner och lösa behållare inom vattenskyddsområde ett sekundärt skydd? Ⓐ					
1.40 Har cisterner, lösa behållare och sekundära skydd inom vattenskyddsområde genomgått återkommande kontroller? Ⓐ					
1.41 Har cisterner, rör- och slangledningar som tagits ur bruk avanmälts till tillsynsmyndigheten och pluggats igen? Ⓐ					
Köldmedium					
1.43 Har förbjuden köldmedia bytts ut? Ⓐ					
1.44 Kontrolleras regelbundet läckaget i vissa utrustningar? Ⓐ					
Farligt avfall					
1.45 Tas allt farligt avfall omhand av kommunen eller av annan godkänd mottagare? Ⓐ					
<i>Spillolja och uttjänta oljefilter.</i>					
<i>Batterier.</i>					

Ⓛ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

® = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Lösningsmedel, lack- och färgrester.					
Emballage med rester av miljöfarliga varor.					
Lysrör, lågenergilampor och termometrar.					
Impregnerat virke.					
Rivningsavfall (med asbest, PCB eller kvicksilver).					
Uttjänta fordon (gäller även fordon som inte är ämnade att köra på väg).					
Kasserade kylar/frysar (med CFC, HCFC eller HFC).					
Elskrot.					
Smittförande avfall.					
1.46 Undertecknas transportdokument då farligt avfall lämnas till transportör? Ⓛ					
1.47 Förs journal över typ och mängd farligt avfall som uppstår i verksamheten och hålls varje fraktion åtskild? Ⓛ					
1.48 Om du transporterar farligt avfall, är detta anmält till länsstyrelsen? Ⓛ					
1.49 Används kvicksilverfria termometrar och förvaras lysrör och lysrörslampor så de inte går sönder? ®					
Övrigt avfall					
1.50 Lämnas allt avfall, utom organiskt avfall, till respektive mottagnings- eller insamlingsstation (kommunal mottagningsstation, renhållningsbolag, förpackningsinsamling eller annan inlämning)? Ⓛ					
Lämnas uttjänta hästskor till metallåtervinningen?					
Läggs riskavfall i en särskild behållare?					
Lämnas papperssäckar som innehållit foder till återvinning?					

Checklista Yttre miljö

Ⓐ = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓜ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Lämnas plastsäckar, exempelvis spänsäckar, till återvinning?					
Återvinns hårdplast som exempelvis shampoflaskor eller sadeltvålsburkar?					
Lämnas uttjänta kromgarvade läderprodukter till kommunens avfallsstation?					
1.51 Emballeras förbrukade kanyler väl innan de lämnas till kommunal sophantering?					
1.52 Söks tillstånd från länsstyrelsen för att få gräva ned självdöda eller avlivade hästar? Ⓐ					
1.53 Följs reglerna om handelsdokument då gödseln transporteras till annan anläggning än för spridning på åker? Ⓐ					
Energianvändning					
1.54 Har verksamheten inventerat hur stor elförbrukningen är och hur den är fördelad? Ⓡ					
1.55 Har verksamheten anlitat någon energirådgivare för att minska elförbrukningen? Ⓡ					
1.56 Finns det rutiner för att lyset är släckt där ingen vistas? Ⓡ					
Transporter					
1.57 Finns möjlighet att åka kollektivt till och från hästgården/hästanläggningen? Ⓡ					
1.58 Görs åtgärder för att minska transporter? Ⓡ					
Vattenverksamhet					
1.59 Om vattenverksamhet (till exempel vattentäkt för bevattning) bedrivs, finns tillstånd från Miljödomstolen? Ⓐ					
1.60 Undviker verksamheten att använda dricks-vatten (renat vatten) vid bevattning av banor? Ⓡ					
Tillstånd/anmälan					
1.61 Om verksamheten är tillståndspliktig, har tillstånd lämnats av länsstyrelsen? Ⓐ					
1.62 Om verksamheten är anmälningspliktig, har anmälan gjorts till kommunen? Ⓐ					

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

℞ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
1.63 Efterlevs de specifika villkor som gäller enligt tillståndet eller anmälan? Ⓐ					
1.64 Lämnar tillståndspliktig verksamhet miljörapport till tillsynsmyndigheten? Ⓐ					
1.65 Lämnas upplysningar om verksamhetens miljöpåverkan i förvaltningsberättelsen? Ⓐ					

Gödselhantering

➡ 1.1

Det vanligaste sättet att lagra hästgödsel är på en gödselplatta. Det finns dock ingen lag som kräver att en gödselplatta ska användas. Det finns andra system som också är täta och som förhindrar läckage och avrinning från lagringsplatsen. Ett sådant system kan vara lagring i tät container. En hästgård eller hästanläggning kan själv välja vilket hanteringssystem som passar bäst så länge det uppfyller miljökraven.

➡ 1.2

Kraven på lagringskapacitet varierar beroende på djurslag, antal djurenheter och var i landet man befinner sig, inom eller utanför s.k. känsligt eller kustnära område. En djurenhet motsvarar en häst och ett föl upp till sex månaders ålder. Ett känsligt område, vilket även inbegriper kustnära, definieras som särskilt känsligt för nitratläckage. Särskilda regler gäller för att minska riskerna för övergödning från jordbruket. Kustnära områden har skarpaste regler. Områdena utefter Sveriges hela väst- och sydkust ända upp till och med kusten i Stockholms län klassas som kustnära och känsligt. Områden runt våra stora insjöar Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren klassas som känsligt. Områdena indelas i kommun- och församlingsnivåer, se tabeller i Jordbruksverkets föreskrift SJVFS 2006:66. Tabellen nedan ger en översikt över vad som gäller för hästar i jordbruksföretag.

Lagringsvolymen vid halmströ brukar för en häst anges till 1,2 m³ per månad. Denna siffra varierar beroende på bland annat mängd och typ av strö, hästarnas storlek och utfodring, hur länge gödseln lagras och hur mycket hästarna är ute. Vid kortvarig lagring som exempelvis i container kan volymen beräknas uppgå till ungefär 2–2,5 m³ per häst och månad.

➡ 1.3

Har hästgården/hästanläggningen mer än tio djurenheter men inte tillräckligt med egen mark som gödseln kan spridas på, måste ett stallgödselavtal upprättas. Det är ett avtal mellan producent och mottagare av gödsel t.ex. ett

Tabell 1) Krav på lagringskapacitet i landet.

Antal djurenheter	Skåne, Halland, Blekinge, Gotland, Öland och känsliga kustområden	Övriga känsliga områden	Övriga delar av landet
0–2	Inga generella krav	Inga generella krav	Inga generella krav
>2–10	6 mån	6 mån	Inga generella krav
>10–100	8 mån	6 mån	6 mån
>100	8 mån	8 mån	8 mån

lantbruk eller gödselförädlare. Följande krav ställs på stallgödselavtalet mellan hästföretag och jordbruksföretag eller mellan två jordbruksföretag:

1. Avtalet ska vara skriftligt och gälla minst ett år.
2. Av avtalet ska framgå hur mycket gödsel som producenten har rätt att årligen leverera till mottagaren under avtalets giltighetstid. I avtalet ska anges vilka djurslag och vilket antal djur som gödsel får levereras ifrån alternativt hur stor mängd totalfosfor gödseln motsvarar.

➡ 1.4

Både den som levererar (om det är fler än från 10 djurenheter) och den som tar emot gödseln ska anteckna mängd levererad/emottagen hästgödsel, datum, till/från vem samt mängd totalfosfor gödseln innehåller alternativt från antalet hästar. Anteckningarna ska sparas minst 6 år.

➡ 1.5

Hästgödsel innehåller normalt sett mycket strö, vilket ger en hög torrsubstanshalt och hög kol/kvävekvot. Därför är det en liten risk ur miljösynpunkt att lagra gödseln i stuka på åkermark. I Jordbruksverkets allmänna råd (2005:1) skiljer man mellan två typer av lagring i fält. Med tillfällig lagring menas lagring under en kortare period i anslutning till spridning. Tillfällig lagring på åkermark är tillåten för gödsel och andra organiska gödselmedel som kan staplas till minst en meters höjd. Kompostering bör bara ske i fält om gödseln är staplingsbar till minst två meters höjd och behöver komposteras innan spridning. Hästgödsel får komposteras på åkermark om:

- Komposten placeras på åkermark som är i bruk och på det fält där gödseln senare ska spridas. Vid återkommande lagring på samma fält bör komposteringsplatsen flyttas inom fältet och inte återkomma till samma plats inom fem år.
- Jordarten inte är sådan att det sker en snabb genomrinning genom markprofilen.
- Platsen väljs eller anordnas så att:
  - 1) Läckage till följd av utlakning eller ytvavrinning från gödseln via tö eller hårt regn undviks och att ytvatten eller dricksvattentäkt inte riskerar att förorenas.
  - 2) Det inte finns risk för översvämning, ansamling av vatten eller hög grundvattennivå under komposterings tiden.
  - 3) Komposten inte läggs direkt ovanför kända dräneringsledningar eller på en plats som utgör infiltrationsområde för dricksvattentäkt.
  - 4) Olägenheter för närboende i form av till exempel lukt och flugor inte uppkommer.
- Utläggningen kan ske utan att markskador uppkommer och under en begränsad tidsperiod i en och samma kompost.

- Komposten anordnas på ett sådant sätt att kompostering främjas (bland annat genom att storlek och utformning på stukan anpassas så att syrebrist undviks).
- Gödseln sprids vid närmast lämpliga tillfälle efter det att komposteringen är avslutad.
- En gröda anläggs på platsen så snart som möjligt efter det att gödseln avlägsnats.

Bortsett från vissa punkter som är specifika för kompostering gäller i princip samma krav vid tillfällig lagring. Uppläggning av hästgödsel i stuka behöver inte längre anmälas till miljöförvaltningen i kommunen. Kontakta ändå tillsynsmyndigheten för eventuellt samråd och information om särskilda regler, till exempel inom detaljplanlagt område och vattenskyddsområde.

1.6

Övergångsreglerna (gamla djurtäthetsbestämmelserna) angav att man får hålla ett visst antal djur per hektar tillgänglig spridningsareal. I dag regleras stallgödselgivan genom mängden fosfor i grundbestämmelserna. Som ett genomsnitt för hela spridningsarealen får man under en femårsperiod tillföra högst 22 kg fosfor per hektar och år, vilket motsvarar lite drygt vad en normal gröda behöver. På så sätt undviks överdosering av fosfor via stallgödseln och risken för växtnäringsförluster minskar. Jordbruksföretag med högst tio djurenheter på årsbasis som bara sprider gödsel från egna djur omfattas inte av bestämmelserna. För att underlätta övergången från de gamla bestämmelserna finns övergångsregler fram till 1 januari 2013. 22 kg fosfor per hektar och år motsvarar fosforutsöndringen från 2–3,5 hästar beroende på utfodring och storlek. I tabell 2 visas de gamla djurtäthetsbestämmelserna samt schablonvärdena för häst enligt Jordbruksverkets allmänna råd (2005:1) om lagring och spridning av gödsel med mera.

Syftet med lagstiftningen kring spridning är att man ska skapa förutsättningar för ett bra växtnäringsutnyttjande. Det gör man genom att anpassa givan till grödans behov, sprida gödseln under tider på året då grödan kan tillgodogöra sig växtnäringen och använda teknik som begränsar ammoniakavgången. Det finns också bestämmelser som

syftar till att bevara den biologiska mångfalden.

I regelverket finns bestämmelser angående:

- giva,
- spridningstidpunkt,
- förhållanden vid spridning,
- ammoniakbegränsande åtgärder,
- spridning i betesmarker.

Generellt får stallgödsel och andra organiska gödselmedel inte tillföras i större mängder än vad som motsvarar 22 kg totalfosfor per hektar och år, räknat som ett genomsnitt för hela spridningsarealen under en femårsperiod. Under samma period ska gödseln fördelas över hela spridningsarealen, eller åtminstone så stor areal som behövs för att inte den genomsnittliga fosfortillförseln ska bli större än 22 kg per hektar och år.

1.7

I nitratkänsliga områden ska tillförseln av kväve begränsas så att den inte överstiger den mängd som kan anses nödvändig för att utnyttja växtplatsens produktionsförmåga. Detta är normalt inget problem när det gäller hästgödsel. Naturbetesmarker och ängar med natur- och kulturvärden får inte gödslas på annat sätt än genom betet om det kan skada värdena.

Förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket

Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring / med ändringar i (SJVFS 2006:66).

Statens jordbruksverks allmänna råd (2005:1) om lagring och spridning av gödsel med mera.

Jordbruksinformation 7 – 2006, Hästgödsel – en naturlig resurs.

Jordbruksinformation version 2 juli 2007, Gödsel och miljö – lagring och spridning av gödsel – höst- och vinterbevuxen mark.

1.8

För att undvika läckage från rasthagar och för att hästarna ska slippa trampa runt i gödsel bör rasthagarna mockas regelbundet. Vissa kommuner har redan detta krav framför allt när det gäller rasthagar inom vattenskyddsområde.

Hästnäringens rekommendationer.

Nedskräpning

1.9

Ingen får skräpa ner på en plats som allmänheten har tillträde till eller insyn till.

Miljöbalken (1998:808).

Allemansrätt

1.10

Naturvårdsverket har skrivit följande om allemansrätten:

”Sedan 1994 är allemansrätten inskriven i grundlagen. I

Tabell 2) Övergångsregler, fosforutsöndring och grundbestämmelser.

Djurslag	Övergångsregler (gamla djurtäthetsbestämmelserna)	Grundbestämmelser – utsöndrad mängd fosfor, P	Grundbestämmelser – möjlig djurtäthet
Häst	3 st /ha spridningsareal	8,9 kg P/år	2,5 st/ha och år
Häst, ponny (300 kg)	3 st /ha spridningsareal	6,4 kg P/år	3,4 st/ha och år

regeringsformens kapitel om grundläggande fri- och rättigheter står att – alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten. Men allemansrätten i sig är ingen lag och inte i någon lag står det vad allemansrätten innehåller. Det är straffbart att bryta mot de lagar eller förordningar som omger allemansrätten.”

”Allemansrätten innebär en begränsad rätt för var och en att färdas över annans mark och tillfälligt uppehålla sig där. Med rätten följer krav på hänsyn och varsamhet mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor ute i naturen.”

Naturvårdsverket har sammanfattat allemansrätten i orden: Inte störa – Inte förstöra.

Hästar kan ge trampskador både på åkermark och i skog. Det är därför nödvändigt att komma överens med markägaren om var det är lämpligt att rida.

Lantbrukarnas Riksförbund har tagit fram informationsmaterial som finns att hämta på www.lrf.se.

Miljöbalken (1998:808)

www.naturvardsverket.se/allemansratten.

Allergener

➔ 1.11-1.12

Hästsporten i Sverige växer. I dag finns cirka 300 000 hästar av olika raser. Nära en tredjedel av svenska befolkningen har kontakt med hästar på olika vis, till exempel hästägare, tränare, foderleverantörer, veterinärer och hovslagare. Vi som kommer i nära kontakt med hästar måste tänka på att det finns många människor som är hästallergiker. Deras symptom kan variera från hösnuva, rinnande ögon och klåda till allvarlig astma.

Det är därför viktigt att visa respekt för hästallergiker. Gärna duscha, byta kläder, sätta upp håret och ha hästsakerna i en sluten väska om man ska vara i offentliga miljöer efter att ha varit i kontakt med hästar. Hästen i samhället har många positiva inslag, men utvecklingen har också en baksida.

Det är länge sedan hästen i första hand bara fanns i lantliga miljöer. Enligt Jordbruksverkets beräkningar finns mer än 200 000 hästar i tätortsnära miljöer. Därmed är de också nära bostäder, skolor, dagis och så vidare. Den utvecklingen fortsätter. Människor vill ha nära till sina hästar, liksom man vill ha närhet till skola och affär, som exempel.

För många är målet att ha stall på tomten och då blir det ofta i anslutning till andra bostäder.

Från att ha varit en del av det traditionella lantbruket blir hästarna mer och mer integrerade i det övriga samhället. Även bostadsbebyggelsen utvecklas och hästgårdar som tidigare legat på landet blir allt mer omgärdade av bostäder.

Det här skapar problem vid tillämpningen av plan- och bygglagen och miljöbalken. Hästar ger upphov till olägenheter – som är det lagtekniska begreppet – i form av lukt,

flugor, damm med mera. Olägenheterna ska beaktas vid planläggning och bygglovgivning samt i tillsyns- och anmälningsärenden. Denna typ av olägenheter är trots allt hanterbara på ett praktiskt sätt.

Då är det svårare att hantera de hälsorisker som hästen anses ge upphov till. Det är framför allt spridningen av hästallergen som är ett problem.

Det finns dock nyare forskning som tyder på att den praxis som används i dag när det gäller avstånd mellan hästar och bostäder bygger på tveksamt vetenskapligt underlag. Enligt forskningen finns det möjlighet att ha ett kortare skyddsavstånd än vad som är fallet. Dessutom borde det vara möjligt att använda sig av olika bedömningar i olika miljöer – från ren bostadsbebyggelse till ren landsbygdsmiljö och med den gräzon som finns där emellan. På det här området behöver dock forskningen kompletteras.

Hästnäringens rekommendationer.

Egenkontroll

➔ 1.13

Alla som bedriver verksamhet eller som vidtar åtgärder som kan antas medföra olägenhet för hälsa eller miljö ska planera och kontrollera verksamheten i förebyggande syfte. Till verksamhetsutövare räknas ridklubben/ridskolan och annan hästverksamhet. Hästusesyn med åtgärdsplan är ett bra sätt att arbeta med verksamhetens egenkontroll.

För tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheter (se punkt 1.40-1.44) gäller mer omfattande krav, framförallt på dokumentationen av kontrollen. Varje verksamhet som kan ha miljöpåverkan ska bedriva ett aktivt och förebyggande arbete för att kontrollera så att ingen onödig miljöpåverkan sker. Skriftlig dokumentation är ett krav. Där ska bland annat stå vem som ansvarar för att reglerna i miljöbalken är kända och att verksamheten lever upp till reglerna. Naturvårdsverket har gett ut allmänna råd om egenkontroll. Där beskrivs vad som krävs av verksamhetsutövaren.

Miljöbalken (1998:808), 26 kap, 19§.

Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll (punkterna 1.12-1.16).

Naturvårdsverkets allmänna råd om egenkontroll till 26 kap. 19 miljöbalken och förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

➔ 1.14

Det ska finnas en fastställd och dokumenterad fördelning av ansvaret för de frågor som rör miljöbalken i en verksamhet. För att egenkontrollen ska fungera måste uppgifterna fördelas på ett bra sätt. Varje uppgift ska tilldelas en person, antingen namngiven eller en som är knuten till en viss funktion. Det är viktigt att den som fått uppgiften tilldelad verkligen vet vad som krävs för att fullfölja sitt uppdrag.

Även om ansvaret fördelas på många personer innebär det inte att den som är ytterst ansvarig automatiskt slipper straff vid en eventuell lagöverträdelse. Den ytterst ansvarige har en skyldighet att se till att alla som fått en uppgift att ansvara för har tillräckligt med kunskaper, befogenheter och resurser.

➔ 1.15

För att förebygga problem för människors hälsa och för miljön måste den som bedriver en verksamhet ha dokumenterade rutiner för att kontrollera att gårdens anläggningar och den utrustning som har betydelse för miljö och hälsa hållas i gott skick.

Det bästa sättet är att skapa en rutin för regelbunden rundvandring så kallad internkontroll.

➔ 1.16

Många av de miljöolyckor som uppstår hade kunnat förhindras om riskerna synliggjorts i ett tidigt skede. En läckande dieseltank är till exempel en stor risk för miljön. Om riskerna påpekas tydligt blir medarbetare mer observanta när de använder, städar eller kontrollerar tanken. På så sätt kan ett eventuellt läckage upptäckas betydligt tidigare än om ingen bryr sig. En riskanalys ska göras regelbundet. Hur ofta måste avgöras från fall till fall beroende på storlek och verksamhet som bedrivs på hestanläggningen.

Det är den som driver verksamheten som ska undersöka och bedöma riskerna. Undersökningarna ska dokumenteras.

➔ 1.17

Verksamhetsutövaren ska omgående underrätta tillsynsmyndigheten om driftsstörning eller liknande som kan leda till olägenheter för människors hälsa eller miljön.

➔ 1.18

Verksamhetsutövaren bör upprätta och underhålla arbetsätt för att kunna reagera i händelser av olyckor och nödsituationer samt förhindra och mildra den miljöpåverkan som sådana kan tänkas orsaka, till exempel läckage från dieseltank. Efter varje nödsituation och olycksfall bör en orsaksutredning göras. Där ska korrigerande och förebyggande åtgärder genomföras och befintliga beredskapsplaner revideras.

Kemikaliehantering

➔ 1.19

Exempel på kemiska medel är växtskyddsmedel, parasitmedel, insektsmedel, vissa gödselmedel, målarfärger, lösningsmedel, limmer, bensin, diesel, oljor, rengöringsmedel med mera. Kemiska produkter ska förvaras åtskilda från foder och vara svåråtkomliga för barn.

Märkningssymboler för farliga kemiska produkter:

Hälsa- eller miljöfarliga produkter:

Mycket giftig

Giftig

Frätande

Hälsoskadlig

Irriterande

Miljöfarlig

Explosiva, oxiderande och brandfarliga produkter:

Oxiderande

Explosivt

Mycket brandfarligt

Extremt brandfarligt

Nya klassificerings-, märknings- och förpackningsregler för kemikalier är på gång men nuvarande regler kommer att ersättas stegvis under en övergångsperiod. Vissa ändringar är bindande från 1 december 2010 och därefter gäller regelverket fullt ut från 1 juni 2015.

➔ 1.20-1.21

Förvara brandfarliga, sura, alkaliska, giftiga samt oxiderande produkter åtskilda. Kemikalier som omfattas av tillstånd för att få användas och hanteras ska förvaras i låst utrymme, t.ex bekämpningsmedel – klass 1.

➔ 1.22

Hantering av kemiska produkter ska alltid ske så att hälso- och miljörisker förebyggs, så att spill och läckage minimeras.

➔ 1.23-1.24

För hälso- och miljöfarliga kemikalier ska det finnas aktuella säkerhetsdatablad på svenska. Användaren ska tillämpa de åtgärder som beskrivs i säkerhetsdatabladet för att kunna hantera risker. Regler gällande säkerhetsdatablad finns bland annat i den nya gemenskapsförordningen Reach och ska tillämpas i Sverige. Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals. På svenska blir det registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. När Reach trädde i kraft den 1 juni 2007 började Avdelning IV om information i

distributionskedjan att gälla. Huvuddelen av Reach börjar däremot gälla den 1 juni 2008. Se www.kemi.se.

➡ 1.25

Alla kemikalier ska förvaras i originalförpackningar och får inte överföras till andra emballage som kan ge upphov till förväxling.

➡ 1.26

Anmälning- eller tillståndspliktiga verksamheter ska ha en förteckning över kemiska produkter med uppgifter om namn, omfattning av användningen, hälso- och miljöskadlighet samt klassificering. Detta gäller även verksamheter som har anställda, via arbetsmiljölagstiftningen.

Förordningen (SFS 2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Förordning (2006:1010) om växtskyddsmedel.

Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:3) om bekämpningsmedel.

➡ 1.27

Mediciner bör förvaras i ett låst utrymme på anläggningen.

Hästnäringens rekommendation.

➡ 1.28

Genom att välja miljömärkta produkter som exempelvis Svanen eller Bra Miljöval kan konsumenten säkerställa att en miljövänlig produkt används. På www.snf.se finns förteckning över produkter som är miljöanpassade.

Hästnäringens rekommendation.

Cisterner, rör- och slangledningar

➡ 1.29

Avsnittet tar upp bestämmelserna för lagring av brandfarliga och explosiva varor som avser bensen, diesololja, eldningsolja, spillolja och gas. Med cisterner menas här öppna s.k. farmartankar, ovan eller i mark, samt rör- och slangledningar som är kopplade till tankarna. Avsnittet omfattar även förvaringen av brandfarlig vätska i lösa behållare inom vattenskyddsområde. Det är två olika myndigheter som reglerar förvaringen. Den ena är f.d. Räddningsverket, som från årsskiftet införlivats i Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, tillsammans med Krisberedskapsmyndigheten och Styrelsen för psykologiskt försvar. MSB hanterar brand- och explosionsskyddsaspekterna genom lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor. Den andra är Naturvårdsverket, som reglerar miljöskyddsaspekterna via miljöbalken, inklusive förvaring av brandfarlig vätska i lösa behållare inom vattenskyddsområde. Myndigheterna samarbetar för att få gemensamma

och enklare regler, men dessa kommer att dröja till troligen efter 2009. Vanligtvis möter företagaren de kommunala tillsynsmyndigheterna i form av dels miljöförvaltningen när det gäller miljöskyddet och dels byggnadsnämnden/räddningstjänsten när det gäller brandfarliga och explosiva varor.

Förändringarna, då reviderade föreskrifter som ersätter SÄIFS 1997:9 respektive 2000:7 som kommer ut, kommer troligen inte att vara stora för hästnäringens del. Föreslagna ändringar kommer att beröra återkommande kontroll för klass 1- (t.ex. bensen) och klass 2-vätska (t.ex. lacknфта) i cisterner större än 1- 10 m³, samt gränsdragningen mot Naturvårdsverket så att cisternens förläggning avgör vilket regelverk som gäller.

Allmänna krav

Vid inköp eller innehav av en certifierad cistern uppfylls de tekniska kraven på själva cisternen. I annat fall godkänns cisternen vid tillverkning och installation. Cisterner av aluminium godkänns inte. De ska vara konstruerade på ett sådant sätt att de är täta, ger ett tillfredsställande skydd mot brand, är skyddade mot korrosion samt kan motstå normalt tryck och väder. De ska även vara utrustade med nivåmätare för överflyllningsskydd, avluftningsanordning samt fast anslutning för påfyllning. Överflyllningsskyddet ska vara certifierat för cisterner över 1 m³ om den fylls med bensen, fotogen, diesel eller eldningsolja från t.ex. tankfordon eller via pump. Alla cisterner ska dessutom ha en tillverkningsskylt på väl synlig plats. Av denna ska framgå tillverkare, tillverkningsår, tillverkningsnummer, volym, beräkningstemperatur och innehållets högsta densitet

➡ 1.30

Cisterner ska placeras på ett jämnt och bärande underlag som inte är brännbart. De ska även vara skyddade mot trafik, nedfallande föremål samt ha påkörningsskydd i tillräcklig omfattning. Cisterner ska vara lätt åtkomliga för underhåll, kontroll och tillsyn.

➡ 1.31

Tillstånd krävs i vissa fall för hantering av diesel, eldningsolja, spillolja och annan brandfarlig vara enligt MSBs regelverk. Tillståndet söks hos byggnadsnämnden eller på delegation till räddningstjänsten. Klassificeringen av brandfarliga varor framgår av Tabell 3. För volymgränser för tillstånd, se Tabell 4. Det är den sammanlagda volymen i företaget som räknas.

➡ 1.32

Den som ska "nyinstallera" cisterner på mer än 1 m³ - 10 m³ samt rörledningar utomhus, ovan mark ska i god tid innan, skriftligt informera tillsynsmyndigheten, d.v.s. miljöförvaltningen. Regeln gäller även vid byte samt vid installation av markförlagda diesel-, eldningsolja- och spilloljecisterner med mer än 1 m³ samt rörledningar i mark.

Tabell 3) Klassindelning av brandfarliga vätskor enligt SRVFS 2005:10

Klass	Flampunkts- område	Exempel på vätskor
1	< 21 °C	Bensin, etanol
2a	≥ 21 - ≤ 30 °C	Butanol, xylene
2b	> 30 - ≤ 55 °C	Fotogen, lacknфта
3	> 55 - ≤ 100 °C	Diesel, Eldningsolja

Tabell 4) Förvaring av brandfarliga vätskor enligt SÄIFS 1995:3. Volym över 250 liter (sammanlagt på företaget) kräver tillstånd av byggnadsnämnden.

Placering	Klass 1+2+3 (total volym, kan bestå av alla tre sorterna eller bara en av dem)	Klass 3 för uppvärmning eller elproduktion	Gas
Inomhus	0,25 m ³	10 m ³	0,25 m ³
Utomhus	3 m ³	50 m ³	1 m ³
I mark (ej besikt- ningsbar utvändigt)	Vid förvaring av mer än 1 m ³ krävs endast anmälan till miljöförvaltningen	Vid förvaring av mer än 1 m ³ krävs endast an- mälan till miljö- förvaltningen	

Observera att om gamla cisterner återtas i bruk betraktas det som nyinstallation. Samma regel gäller även för den som avser att hantera mer än 250 liter brandfarlig vätska i ett vattenskyddsområde. Revisionskontroll ska även göras efter reparation av cisterner eller om stationära cisterner flyttats.

Alla kontroller ska genomföras av ett ackrediterat kontrollorgan, se www.swedac.se.

Installation av cisterner större än 10 m³ ovan mark, utan ledningar i mark söks hos byggnadsnämnden. När det gäller installationskontroll och revisionskontroll gäller samma krav som för mindre cisterner.

➔ 1.33-1.34

Vissa mindre cisterner samt markförlagda cisterner - återkommande kontroll. För diesel-, eldningsolja- och spilloljecisterner som rymmer mer än 1 m³ - 10 m³ ovan mark samt diesel-, eldningsolja- och spilloljecisterner större än 1 m³ i mark ska återkommande kontroll göras vart 12:e år för K-cisterner, d.v.s. cisterner med dokumenterad kor-

rosionsbeständighet (och skyddade S-cisterner), samt vart 6:e år för övriga S-cisterner. Regeln gäller även tillhörande rör- och slangledningar. Rapport från kontrollerna ska vid varje kontrolltillfälle skickas in till miljöförvaltningen.

➔ 1.35

Cisterner över 10 m³ ovan mark ska i princip kontrolleras med ett 12-årsintervall. Om cisternerna inte uppfyller kravet på korrosionsskydd blir intervallet i stället 6 år. Tillsynen genomförs vanligen av räddningstjänsten. För K-cisterner, större än 10 m³, som var i bruk 1 januari 1996 och har tillfredsställande korrosionsskydd ska kontrollen ha gjorts senast 1 januari 2008. S-cisterner, som de allra flesta cisterner av denna storlek är, skulle vara besiktigade senast 1 januari 2002 och därefter med 6 års intervall. Kontrollrapporterna ska hållas tillgängliga vid tillsynsbesök av räddningstjänsten. Kontrollrapporten skickas dock till byggnadsnämnden i samband med ansökan om förnyat tillstånd.

Miljöförvaltningen har möjlighet att förelägga om andra och tätare besiktningintervall om man anser cisternens korrosionsskydd vara bristfälligt eller skadat.

➔ 1.36

Det finns inget generellt krav på sekundärt skydd (t.ex. invallning eller dubbelmantling) för att skydda miljön utanför vattenskyddsområde, men kommunen kan ställa kravet utifrån andra orsaker, t.ex. nära ett vattendrag eller stor risk för att förorena grundvattnet. En invallning födras däremot för förvaringen av klass 1-vätskor utomhus i cisterner över 3 m³ utifrån brand- och explosionsrisken samt för att underlätta brandbekämpningen.

➔ 1.37-1.40

Inom vattenskyddsområde. Det ställs större krav på förvaringen av brandfarliga vätskor inom än utanför ett vattenskyddsområde. Utöver ovan nämnda krav gäller att cisterner som installerats efter 6 juni 1990 ska vara certifierade, konstruktions- eller tillverkningskontrollerade. Reglerna gäller även då mer än 250 liter brandfarlig vätska hanteras inom vattenskyddsområdet. Observera att vattenskyddsområdets skyddsföreskrifter kan innehålla strängare krav än vad som anges i det följande.

Spill och läckage invid hanteringen ska kunna samlas ihop och tas omhand. En väl synlig och gedigen informationsskylt om "Vattenskyddsområde" ska finnas vid påfyllningsröret. Cisterner eller lösa behållare om totalt mer än 250 liter brandfarlig vätska ska hållas inom en invallning, ett s.k. sekundärt skydd mot läckage. Detta kan t.ex. vara en invallning, dubbelmantlad cistern eller tät betongplatta med ett uppsamlingskärl. Skyddet ska rymma minst hälften av lagrad vätskevolym, dock minst den största behållarens hela volym och vara utformat så att kontroll är möjlig. Även tillhörande rörledningar ska vara dubbelmantlade el-

ler ha sekundärt skydd. Undantag från krav på sekundärt skydd gäller om cisternerna står i pannrum eller bostadshus samt inom vattenskyddsområdets tertiära zon. Befintliga cisterner och lösa behållare med tillhörande rörledningar som kommer att omfattas av vattenskyddsområdets sekundära zon ska ha ett sekundärt skydd inom tre år från det att beslutet om att inrätta vattenskyddsområde träder i kraft.

Återkommande kontroll av cisterner och tillhörande rörledningar ska ske vart 12:e år för K-cisterner och S-cisterner med certifierat in- och utvändigt korrosionsskydd, samt vart 6:e år för S-cistern. Även det sekundära skyddet ska kontrolleras med avseende på täthet och funktion och med samma intervall. Tillsynen sker på samma sätt som utanför vattenskyddsområde. Protokollet ska skickas till miljöförvaltningen. När det gäller de större cisternerna, som omfattas av MSBs regler, kan byggnadsnämnden besluta om kortare intervall.

För cisterner installerade före 6 juni 1990 gäller inga tillkommande tekniska krav. Om dessa saknar sekundärt skydd ska de kontrolleras vart 6:e år för K-cisterner och S-cisterner med korrosionsskydd respektive vart 3:e år för S-cisterner.

➡ 1.41

Cisterner och rörledningar som tas ur bruk

När cisterner eller rörledningar tas ur bruk ska de tömmas och rengöras. Dessutom måste åtgärder vidtas för att det inte ska gå att fylla cisternerna av misstag. Cisterner och rörledningar som tas ur bruk ska anmälas till tillsynsmyndigheten.

Lag (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor

Förordning (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor

Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 2000:4) om cisterner, gasklockor, bergrum och rörledningar för brandfarlig gas

Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1995:3) om

tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor

Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1997:9) om öppna cisterner och rörledningar m.m. för brandfarliga vätskor

Sprängämnesinspektionens författningssamling (SÄIFS 2000:2) och allmänna råd om hantering av brandfarliga vätskor

Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2003:24) om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor Statens Naturvårdsverks

föreskrifter (SNFS 1996:11) om skydd för grund vatten mot förorening med vissa ämnen

Köldmedium

➡ 1.43

Reglerna omfattar fluorerade växthusgaser, så kallade F-gaser (bl.a. CFC, HCFC, HFC) samt haloner som används som köldmedium respektive brandsläckningsmedel. Flera har använts som drivgas i bland annat sprayburkar samt vid tillverkning av skumplast och vid kemtvätt. CFC/

HCFC/HFC används också som köldmedium i kyl-, frysoch klimatanläggningar samt värmepumpar. Flera av dessa gaser bidrar till att bryta ned ozonskiktet som skyddar jorden från solens ultraviolettera strålning. De har också starkt klimatpåverkande egenskaper.

På grund av sina farliga egenskaper råder det allmänt förbud mot yrkesmässig tillverkning, användning och överlåtelse av CFC, HCFC och halon med följande undantag: HCFC får användas i befintliga utrustning tills vidare om dessa var i bruk 1 juni 2002 och fortfarande används. Däremot får inte HCFC fyllas på här. CFC får användas tills vidare i små enhetsaggregat tex kyl och frysar, som var i drift 1 januari 2005 och innehåller högst 900 g CFC, förutsatt att anläggningen inte flyttats.

➡ 1.44

F-gasförordningen att på alla stationära utrustningar (aggregat) som innehåller 3 kg F-gaser (HFC) eller mer ska återkommande läckagekontroll göras, se tabell 5. Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att huvuddelen av bestämmelserna följs. I de fall som ägaren inte bedriver verksamheten kan det innebära att någon annan än i dag kommer att bli ansvarig för att exempelvis läckagekontroll och rapportering till tillsynsmyndigheten görs. Det innebär även läckagekontroll på utrustningar (aggregat) i privata hushåll. Eftersom endast aggregat som innehåller minst 3 kg köldmedium omfattas av kravet påverkas dock få hushåll i praktiken. Från den 4 juli 2008 omfattas även privatpersoner av certifieringskrav för att exempelvis installera värmepumpar.

- Tillsynsmyndigheten ska informeras före installation av ny utrustning (aggregat) som innehåller 10 kg

Tabell 5) Schema för läckagekontroll av utrustning som innehåller F-gaser

Innehåll av F-gas	Kontrollintervall, med början från 4 juli 2007
Mindre än 3 kg, alla aggregat	Inget krav på kontroll
Mindre än 6 kg, hermetiskt tillsluten utrustning	Inget krav på kontroll
3 - mindre än 30 kg, enhetsaggregat	Inom 12 mån
30 kg eller mer	Inom 6 mån
300 kg eller mer	Inom 3 mån

Tabell 6) Produktnamn för köldmedier.

Ämne	Namn
CFC	R11, R12, R114, R500, R502
HCFC	R22
Halon	R13B1
HFC	R134A, R404A, R407C, R410A

köldmedium eller mer. Det är den enskilda utrustningens (aggregatets) köldmediemängd och inte längre anläggningens totala köldmediemängd som styr kravet på information till tillsynsmyndigheten.

- Tillsynsmyndigheten ska informeras när utrustningen (aggregatet) har skrotats.

Förordningen (2007:846) om flourerande växthusgaser och ozonnedbrytande ämnen.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 842/2006 om vissa flourerande växthusgaser, sk F-gasförordningen.

Farligt avfall

➡ 1.45-1.46

Farligt avfall är ett avfall som på grund av sina kemiska egenskaper inte får hanteras som vanligt hushålls- och industriavfall. Kontrollera att de som hämtar det farliga avfallet har tillstånd för transport av farligt avfall samt att det mottagande företaget har tillstånd att ta hand om farligt avfall. Den som anlitar en transportör för det farliga avfallet ska lämna ett transportdokument som ska undertecknas av både avlämnare som mottagare. Detta brukar dock tillhandahållas av transportören som en serviceåtgärd. Dokumentet skall innehålla uppgift om avsändare, mottagare, transportör, avfallsslag och avfallsmängd.

➡ 1.47

Alla verksamheter ska föra journal över mängd och typ av farligt avfall som uppkommer på hästgården/hästanläggningen under året. Även vilken anläggning avfallet ska transporteras till ska dokumenteras. En journal som kan användas för detta ändamål är blankett nr 3 "Journal för farligt avfall" i Hästusesyn. Journalen ska sparas i minst fem år. Det är förbjudet att blanda spillolja, lösningsmedel, med mera. Varje fraktion måste behandlas var för sig.

När det farliga avfallet lämnas till en godkänd transportör/godkänd anläggning ska du få kvitto/faktura på fraktionerna. Detta är ditt bevis att du hanterat det farliga avfallet på "rätt sätt" och sparas minst lika länge som avfallsjournalen, dvs minst 5 år.

➡ 1.48

Det kommunala transportmonopolet för farligt avfall är

avskaffat. Idag är det tillåtet att själv transportera farligt avfall men endast i begränsade mängder och om inte PCB, kvicksilver, cyanid eller kadmium ingår i produkten (lysrör och andra ljuskällor som kan innehålla kvicksilver är undantagna). Om de transporterade mängderna är mer måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen.

Med begränsade mängder menas om mängden högst uppgår till:

- 400 liter oljeavfall per år.
- 200 liter lösningsmedelsavfall per år.
- 200 liter färg- eller lackavfall per år.
- 300 stycken hela lysrör eller andra ljuskällor per transport.
- 300 kg använt köldmedium per transport.
- Sammanlagt 100 kg övrigt farligt avfall per år.

Däremot måste du anmäla hos länsstyrelsens miljöenhet att du tänker genomföra transportererna själv. Länsstyrelsen har speciella blanketter för detta ändamål. En anmälan är giltig i fem år. Anmälan ska innehålla uppgifter om namn, adress, företags- eller personnummer, avfallsslag och mottagare av avfallet. För att korrekt ange avfallsslag bör man även skriva EWC-koder.

För säkerhets skull bör man betrakta allt elskrot som farligt avfall eftersom endast experten kan avgöra huruvida det innehåller farliga komponenter eller ej. Det är inte helt korrekt att använda koden 16 02 13 för allt elskrot men det är den kod som ligger närmast om man inte vet exakt vad som finns i apparaten. Vanliga glödlampor är inte farligt avfall.

Miljöbalken (1998:808), 15 kap.

Avfallsförordning (2001:1063)

Förordningen (1997:645) om batterier.

➡ 1.49

Kvicksilver (Hg) är ett av de allra farligaste miljögifterna. Eftersom det är ett grundämne kan det aldrig brytas ned eller förstöras genom kemiska reaktioner. Mikroorganismer i mark och vatten kan omvandla den giftiga metallen

Exempel på EWC-koder. Observera att beskrivningarna är anpassade till lantbruk och inte ordagrant hämtade från lagtexten.

- 02 01 08: Jordbrukskemikalier, till exempel växtskyddsmedel.
- 13 08 99: Spillolja.
- 14 06 03: Lösningsmedel.
- 16 01 07: Oljefilter.
- 16 02 13: Avfall från elektrisk eller elektronisk utrustning och så vidare (som innehåller andra farliga komponenter).
- 16 06 01: Blybatterier.
- 16 06 02: Nickel- och kadmiumbatterier.
- 20 01 21: Lysrör och annat kvicksilverhaltigt avfall.
- 20 01 23: Kasserade kylar och frysar.

kvicksilver till en ännu giftigare förening, metylkvicksilver. Denna förening bioackumuleras, det vill säga halterna ökar genom hela näringskedjan. Det kvicksilver som vi en gång spridit i miljön utgör ett hot mot människor, djur och natur under lång tid framöver. Använd därför kvicksilverfria termometrar och hantera begagnade lysrör och lysrörlampor så dessa inte går sönder och släpper ut den lilla mängd kvicksilver som finns däri.

Hästnäringens rekommendation.

AVFALL

➡ 1.50

Med avfall menas alla föremål, ämnen eller substanser som innehavaren vill göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med. EU håller på att revidera unionens regelverk om avfall i syfte att förenkla och förtydliga dessa. Fokus kommer även att ligga på det förebyggande arbetet för att förhindra att avfall uppkommer, klargöra skillnaden i övergången från avfall till produkt samt definiera begreppen återvinning och bortförskaffande.

På gården kan olika typer av avfall uppkomma såsom brännbart, komposterbart (och animaliska biprodukter), återvinningsbart, deponimaterial och farligt avfall. Huvudregeln är att allt avfall ska omhändertas för kompostering, återvinning eller återanvändning och att inget ska deponeras eller brännas på gården. Det finns ett allmänt förbud mot att deponera organiskt avfall som bör komposteras på gården. Hushållsavfall samlas in av kommunen och övrigt avfall lämnas till kommunal mottagningsstation för omhändertagande.

För förpackningar och avfallsslag som har ett uppbyggt insamlingssystem är du som förbrukare skyldig att sortera ut dessa fraktioner från övrigt avfall och lämna detta till insamling. Producenterna ska ordna insamlingssystem, informera förbrukare samt se till att förpackningarna och avfallet tas om hand.

Verksamheter har rätt att lämna in elkrot i samband med att ny vara försålts enligt principen "gammal för ny". För övrigt lämnas elkrot direkt till en av Elkretsen AB godkänd mottagare. Vissa kommuner har avtal med Elkretsen och tar emot elkrot från verksamheter utan kostnad. Producentansvaret för elkrot omfattar i stort sett alla elektriska apparater inklusive ljuskällor. Fasta elektriska installationer ingår inte. Kontakta kommunen för närmare upplysningar om inlämningsställen. Alla elektriska produkter som innehåller farliga ämnen räknas som farligt avfall. Eftersom det är omöjligt för brukaren att avgöra om apparaten innehåller farliga ämnen bör man räkna allt elkrot som farligt avfall. Se reglerna om farligt avfall ovan.

Insamling av ensilageplast och dylikt organiseras av Svepretur. Sorterat material kan lämnas kostnadsfritt under några dagar på bestämda platser. Plasten måste lämnas sorterad i följande huvudfraktioner och (underfraktioner) för

att insamlingen ska fungera:

- Storsäck för mineralgödsel eller utsäde, med eller utan innersäck.
- Ensilagesträckfilm.
- Folie med mera (plansilofolie, ensilagesäck, odlingsfolie, ensilageslang, mantelfolie, mineralgödelsäckar 25/50 kg, pallhuvar från mineralgödelsäckar 25/50 kg).
- Plasthylsor (hylsor från ensilagesträckfilm, folie och nät).
- Nät med mera (nät, garn och odlingsväv, ej sisalgarn).
- Dunkar (från växtskydds-, ensilerings- och rengöringsmedel samt oljor).

Inom varje huvudfraktion sorteras de olika materialen för sig. Storsäckens innersäck och yttersäck behöver inte skiljas åt. Dunkar lämnas utan lock. Dunkar för växtskyddsmedel märkta S56 och S60 tas inte emot utan ska hanteras som farligt avfall.

➡ 1.51

Kanyler räknas som "stickande" och "skärande" avfall, vilket innebär att de ska kapslas in innan de slängs. Vissa apotek kan hjälpa till med detta. Det finns speciella burkar man kan köpa för detta ändamål. Man kan även förvara dem i en burk som sedan försluts väl (till exempel gjuts in i gips).

Om det finns risk för att använda kanyler innebär fara för smitta ska de behandlas som farligt avfall. Du måste själv kontrollera vad som gäller vid hantering av kanyler för din kommun.

➡ 1.52

Med animaliska biprodukter menas bland annat gödsel, kadaver, obearbetade animaliska biprodukter av kategori 1- och 2 m.m. Observera att den fullständiga listan är lång och för den som hanterar material av den här typen rekommenderas Jordbruksverkets hemsida www.sjv.se. I förordningen fastställs folk- och djurhälsobestämmelser om insamling, transport, lagring, bearbetning och användning eller bortskaffande av animaliska biprodukter så att dessa produkter inte innebär några risker för folk- eller djurhälsan. Biproduktsförordningen är direkt tillämplig i hela EU. Det finns kompletterande regelverk i föreskriftsform (SJVFS 2006:84), bland annat om hantering av djurkadaver. För hästhållningen är tillämpningen av reglerna främst intressant när det gäller tillstånd att få gräva ned självdöda eller avlivade hästar, som räknas som sällskapsdjur. Tillstånd måste först sökas hos länsstyrelsen.

➡ 1.53

Transport av avfall från den egna verksamheten undantas från tillstånds- eller anmälningsplikt om mängderna per år är mindre än 50 ton eller 250 m³. Transport av stallgödsel och kadaver är alltid undantaget oavsett mängd eller vo-

lym även om det uppkommit i någon annans verksamhet.

I Biproduktsförordningen ställs krav på **handelsdokument** om man transporterar gödsel till annan användning än för spridning på åkermark, t.ex. till biogasanläggning eller jordtillverkare. Det dokument som ska användas finns på Jordbruksverkets hemsida, www.sjv.se, biproduktsförordningen (EG) nr 95/2005. Handelsdokumentet ska utfärdas i tre exemplar. Originalen ska medfölja sändningen fram till slutdestinationen och sparas av mottagaren. Producenten behåller en kopia och den andra behålls av transportören. Dokumenten ska sparas i 2 år.

Miljöbalken (1998:808) kap 15.

Avfallsförordningen (2001:1063).

Förordning (1993:1268) om spillolja.

Förordning (1997:645) om batterier.

Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2005:3)

om transport av avfall.

EG-förordning (bioproduktsförordningen) (EG) nr 95/2005.

Förordningen (2001:512) om deponering av avfall.

Föreskrifter (SJVFS 2007:2) om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter (2006:84) om befattning av animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smitta till djur och människor.

Förordning (2006:1273) om producentansvar för förpackningar.

Förordning (1994:1205) om producentansvar för returpapper.

Förordning (1994:1236) om producentansvar för däck.

Förordning (2007:185) om producentansvar för bilar.

Förordning (2000:208) om producentansvar för glödlampor och vissa belysningsarmaturer.

Förordning (2005:209) om producentansvar för elektriska och elektroniska produkter.

Kommunal renhållningsordning.

www.svensktvaxtskydd.se.

www.svepretur.se

Energianvändning

➔ 1.54

Under de 30 senaste åren har användningen av el i svenska hushåll fördubblats. De viktigaste anledningarna är den ökande andelen elvärme och att antalet elektriska apparater blir allt fler. Kunskap och teknik för att effektivisera energianvändningen finns redan. Men det saknas motivation för att välja de energieffektivaste apparaterna. Billigaste investering går ofta före bästa teknik.

Energianvändningen och kostnaderna kan minska genom att verksamheten:

- Får mer kunskap om var och hur energianvändningen sker.
- Följer upp hur energianvändningen förändras över tiden till följd av åtgärder och naturliga variationer.
- Tar beslut om att genomföra åtgärder som kan effektivisera energianvändningen.

Dessutom kan energikostnaderna minska genom styrning av hur inköp, drift, underhåll och projektering sker så energieffektivt som möjligt.

www.energimyndigheten.se.

➔ 1.55

Allmänheten, småföretag och organisationer kan använda kommunernas energirådgivning. Den ska ge opartisk och lokalt anpassad information och rådgivning om energifrågor.

Energirådgivning bedrivs i dag av bland annat myndigheter, energibolag, producenter, installatörer, skorstensfejare och konsulter. Den kommunala energirådgivningens främsta uppgift är att ge oberoende råd till konsumenter i energifrågor. Rådgivningen berör områden som energi, teknik och konsumentvägledning, men den får inte omfatta besiktningar eller vända sig till kommunens egna förvaltningar eller bolag. Dessutom finns regionala energikontor, som bland annat samordnar och stöttar kommunernas energirådgivare.

Energimyndigheten stödjer den kommunala energirådgivningen och de regionala energikontoren med information och ekonomiska bidrag. Myndigheten bidrar också till samarbete i ett gemensamt nätverk.

www.energimyndigheten.se.

➔ 1.56

Energitips:

- Släck lampor i rum där ingen är.
- Utnyttja ljussensorer, rörelsevakter och timer för både inne- och utebelysning.
- Byt till lågenergilampor. Om du ändå ska byta armaturer så välj lysrörsvarianter om det passar.
- Även släckta lampor kan dra ström! Transformatorn, den lilla lådan som sitter på själva stickproppen, till så kallade halogenlampor drar faktiskt ström även när de är släckta. Dra ut kontakten eller koppla lampan till vägguttaget via ett grenuttag med strömbrytare.

www.energimyndigheten.se.

Transporter/kommunikationsmedel

➔ 1.57-1.58

Ett sätt att minska negativa effekter av ökade transporter är att välja kollektiva färdmedel eller att samåka. Genom att kartlägga transporterna inom verksamheten är det sedan enklare att genomföra åtgärder för miljövänligare transporter både av person-, häst- och fodertransporter.

Hästnäringens rekommendation.

Vattenverksamhet

➡ 1.59

Tillstånd behövs inte för vattentäkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning (hushållsvatten, bevattning av hushållets egen trädgård, vattning av djur) under förutsättning att man har rådigheten (äga eller motsvarande) över vatten där verksamheten bedrivs. Bevattningen av avsalugrödor omfattas inte av detta undantag från tillståndsplikten. Kontrollera med länsstyrelsen vad som gäller bevattning av ridhus/ridbanor med mera.

För all vattenverksamhet, utom markavvattning, gäller det generella undantaget att tillstånd inte behövs om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Dispens från markavvattningsförbudet söks alltid hos länsstyrelsen. Tillstånd till ny markavvattning söks också hos länsstyrelsen, medan omprövning av ett tidigare tillstånd söks direkt hos Miljödomstolen. Tillstånd till annan vattenverksamhet än markavvattning söks alltid hos Miljödomstolen.

Miljöbalken (1998:808), kap 11.

Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Lag (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet med mera.

➡ 1.60

Vatten är i dag inte någon bristvara i Sverige. Men det kan vara onödigt att bevattna banor med vatten som har krävt energi för att renas till en nivå för att kunna drickas.

Hästnäringens rekommendation.

Tillstånd/anmälan

➡ 1.61

Det kan krävas tillstånd till att få bedriva en miljöfarlig verksamhet. I detta fall gäller tillståndsplikt om verksamheten är stadigvarande och omfattar mer än 400 djurenheter (de). Med en djurenhet avses en häst, inklusive föl upp till sex månaders ålder. Samtliga djurslag i verksamheten räknas dock in och som anges i bilagan till förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Verksamhetskoden är 1.11 och tillstånd söks hos länsstyrelsen. Tillståndprocessen är omfattande och tar cirka 1–1,5 år att genomföra. Länsstyrelsen har dokumentation som beskriver hur tillståndprocessen går till och vilken dokumentation som ska tas fram, bl.a en miljökonsekvensbeskrivning, MKB.

➡ 1.62

Om verksamheten inte är tillståndspliktig men du bedriver en stadigvarande djurhållning om mer än 100 de krävs en anmälan till den kommunala miljöförvaltningen. Verk-

samhetskoden är 1.20. En anmälan om till exempel utökad djurhållning ska göras i god tid innan verksamheten planeras att startas. Anmälan ska göras minst 6 veckor före man avser att utföra åtgärden. Verksamheten bör dock invänta kommunens beslut i ärendet, då besluten kan innehålla krav på begränsningar i form av förelägganden och förbud. Kommunens beslut kan även överklagas av till exempel närboende.

➡ 1.63

Om verksamheten har tillstånd att bedriva miljöfarlig verksamhet finns i tillståndet villkor beträffande bland annat utsläpp till luft, mark och vatten. En anmälningspliktig verksamhet kan få förelägganden. Vid tillsyn kontrollerar tillsynsmyndigheten att dessa krav är uppfyllda och att ett kontrollprogram finns.

➡ 1.64

Är verksamheten tillståndspliktig ska en miljörapport lämnas årligen, senast den 31 mars, till tillsynsmyndigheten. Detta kan göras elektroniskt via Naturvårdsverkets centrala databassystem, Svenska miljörapporteringsportalen – SMP. Adress <https://smp2.naturvardsverket.se>

➡ 1.65

Alla som bedriver verksamhet som är tillstånds- eller anmälningspliktig enligt miljöbalken ska, i årsredovisningen, lämna upplysningar om verksamhetens påverkan på den yttre miljön.

Ideella föreningar är bokföringsskyldiga och ska i förvaltningsberättelsen lämna uppgifter om icke-finansiell upplysning som behövs för förståelsen av verksamhetens utveckling, ställning eller resultat och som är relevant för den aktuella verksamheten, däribland upplysningar om miljö- och personalfrågor.

Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Förordning (SFS 1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar

Föreskrifter (NFS 2006:9) om miljörapport

Föreskrifter (NFS 2008:4) om ändring i

föreskrifter om miljörapport (2006:9)

Årsredovisningslagen (1995:1554).

Bokföringslagen (1999:1078).

2

Djurskydd

ALL HANTERING AV HÄSTAR OMFATTAS av djurskyddslagen. Målet är att de ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdomar. De ska också få leva i en god djurmiljö så att de har möjlighet att bete sig naturligt och på ett sådant sätt att de mår så bra som möjligt.

Djurhållning

Det finns ett flertal lagar, förordningar och föreskrifter som reglerar djurhållningen i Sverige. Inom EU finns regler för bland annat transport av hästar. De är införlivade i den svenska lagstiftningen. Enskilda medlemsstater får ställa högre krav på djurskydd än vad som anges i direktivet.

Lag

Den svenska djurskyddslagen som trädde i kraft 1988 (1988:534) beslutas av riksdagen och är en ramlag. Djurskyddslagen har två portalparagrafer.

2§ Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.

4§ Djur ska hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt.

Lagen reglerar också till exempel avel, djurtransporter, omhändertagande av djur, operativa ingrepp, slakt och tillsyn.

Förordning

Djurskyddsförordningen (1988:539) beslutas av regeringen och ställer bland annat krav på att ny- och ombyggnation av djurstallar ska förprövas. Förordningen förtydligar vad lagen menar med naturligt beteende. I förordningen regleras också vilka operativa ingrepp som får utföras utan att veterinär anlitas.

Föreskrifter

Kraven i djurskyddsförordningen preciseras ytterligare i djurskyddsföreskrifterna för häst (DFS 2007:6/L 101). Det är Jordbruksverket som beslutar om dessa. Föreskrifterna innehåller bland annat utrymmeskrav och andra detaljregler för hästar. Det finns möjlighet att hitta föreskrifterna på www.sjv.se under avsnittet djurskydd.

Allmänna råd

I anslutning till djurskyddsbestämmelserna har Djurskyddsmyndigheten utfärdat allmänna råd. De finns också i L101 och syftar till att ytterligare förbättra djurskyddet. Vid val av skötselsystem eller ny-, till- eller ombyggnation kan till exempel de allmänna råden vara vägledande. De allmänna råden anvisar hur man lämpligen ska bete sig i vissa situationer för att uppfylla vad som står i paragrafen.

EG-förordningar

Det finns även EG-förordningar som berör häst, till exempel "Rådets förordning om skydd av djur under transport 1/2005".

Tillsyn

Enligt djurskyddslagen sköts den direkta tillsynen av länsstyrelse och jordbruksverket är den centrala tillsynsmyndigheten.

Ordlista

En beskrivning av betydelsen av ord eller uttryck i detta avsnitt finns i Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning sidan 3.

Övrig information kring djurskyddsarbetet

Hästnäringens olika organisationer har sakkunniga personer på förbunden när det gäller djurskyddet som man kan vända sig till för att få hjälp.

Webbadresser som kan vara till användning i detta arbete är:

Statens jordbruksverk

www.sjv.se

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

® = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Förprovning av häststallar					
2.1 Är ny-, till- och ombyggnation förprövad? Ⓐ					
Social kontakt					
2.2 Tillgodoses hästarnas behov av social kontakt (gäller från 1 augusti 2009)? Ⓐ					
Tillsyn och skötsel					
2.3 Har gårdens anställda tillfredsställande kunskap om hästhantering och hästens beteende, samt kompetens inom förebyggande hästhälsovård? Ⓐ					
2.4 Sker daglig tillsyn av alla hästar, inklusive beteshästar, samt automatiska system och anordningar som inverkar på djurskyddet? Ⓐ					
2.5 Får nyfödda, sjuka, högräktiga hästar samt hästar som betar sig onormalt extra tillsyn? Ⓐ					
2.6 Ombesörjs att hästarna har en god hovhälsa, verkas och förses hästarnas hovar med hovbeslag vid behov? Ⓐ					
2.7 Vidtas åtgärder vid halka så att hästarna kan förflytta sig säkert? Ⓐ					
2.8 Ges hästarna dagligen möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter? (gäller från 1 augusti 2010) Ⓐ					
2.9 Hålls och sköts hästarna sommartid så att svåra insektsangrepp minimeras? Ⓐ					
2.10 Hålls hästarna fria från parasiter? ®					
2.11 Undviks det att klippa bort hästarnas känselhår? Ⓐ					
Stallets utformning					
2.12 Förvaras skadliga föremål och ämnen oåtkomligt för hästarna? Ⓐ					
2.13 Finns sjukboxar tillgängliga för hästarna? Ⓐ					
2.14 Finns stallplatser för alla hästar på anläggningen? Ⓐ					
2.15 Finns tillfredsställande belysning i stallarna (som medger att tillsyn kan utövas utan svårighet)? Ⓐ					

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓜ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
2.16 Har uppbundna hästar löpande grimskäft? Ⓐ					
2.17 Hålls hästar bundna i spilta max 16 tim/dygn (gäller från 1 augusti 2010)? Ⓐ					
2.18 Om hästar hålls bundna på annan plats än i spilta/box, sker detta endast tillfälligtvis och får de då extra tillsyn? Ⓐ					
2.19 Håller utrymmen i spiltor och boxar rätt mått? Ⓐ					
2.20 Är golv i spiltor och boxar försedda med ströbädd? Ⓐ					
2.21 Finns skiljeväggar (om det inte är uppenbart onödigt) mellan spiltor och boxar så att hästarna inte kan skada varandra? Ⓐ					
2.22 Är skiljeväggar med mera utformade så att hästens sociala behov tillfredställs? (gäller från 1 augusti 2010) Ⓐ					
Transport av levande hästar och förflyttning					
2.23 Uppfylls kraven för transport av hästar? Ⓐ					
2.24 Hanteras hästarna lugnt vid förflyttning? Ⓐ					
Avel					
2.25 Används endast sunda avelshästar? Ⓐ					
2.26 Sker fölning på stall i fölningsbox? Ⓐ					
2.27 Har stoet möjlighet att gå undan vid fölning (gäller ej fölningsbox)? Ⓐ					
2.28 Avvänjs föl på sådant sätt att hänsyn tas till dess fysiska och psykiska hälsa? Ⓐ					
2.29 Vid uppfödning av hästar med mera godkänns ny teknik (system och utrustning)? Ⓐ					
Stallmiljö – luft- och ljudkvalitet					
2.30 Vid mekanisk ventilation, finns nödventilation (till exempel öppna fönster, luckor, spjäll, reservelverk)? Ⓐ					
2.31 Uppfylls kraven vad gäller buller i stallet? Ⓐ					
2.32 Uppfylls kraven på termisk komfort (tempera- tur, relativ luftfuktighet, med mera) i stallet? Ⓐ					

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

℞ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
2.33 Finns fönster eller annat insläpp för dagsljus? Ⓐ					
2.34 Är fönster, belysningsanordningar och ledningar skyddade? Ⓐ					
2.35 Är utgödslingssystemet rätt utformat ur ventilationssynpunkt? Ⓐ					
Foder och vatten					
2.36 Utfodras hästarna enligt de krav som ställs? Ⓐ					
2.37 Är hästarnas foder av sådan kvalitet och typ att både deras näringsmässiga och fysiologiska behov (till exempel tillräckligt med grovfoder) tillgodoses? Ⓐ					
2.38 Försäkrar du dig om att dåligt foder och strömedel byts ut ofta och inte tillåts mögla? Ⓐ					
2.39 Har alla hästarna tillgång till tjänligt dricksvatten minst 2 gånger per dygn? Ⓐ					
2.40 Kan hästarna lugnt och naturligt inta sitt foder och vatten? Ⓐ					
2.41 Har hästarna fri tillgång till vatten? Ⓐ					
Renhållning med mera					
2.42 Är hästarna tillfredställande rena? Ⓐ					
2.43 Erbjuds hästarna en torr och ren liggplats? Ⓐ					
2.44 Sker utgödsling dagligen eller finns annat system (till exempel djupströbädd)? Ⓐ					
2.45 Utförs noggrann rengöring av stallutrymmen minst en gång per år? Ⓐ					
2.46 Är utrustningen som används till hästar rätt utformad, anpassad, anbringad och i bra skick? Ⓐ					
Utedrift					
2.47 Finns ligghall eller annan byggnad för hästar som går ute under den kalla årstiden mer än 16 timmar / dygn? Ⓐ					
2.48 Är markytor som är hårt belastade av hästar dränerade eller har de naturligt motsvarande egenskaper? Ⓐ					

Ⓛ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

® = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
2.49 Är betesmarker, rasthagar och andra platser där hästar vistas fria från föremål med uppenbar risk att skada djuren? Ⓛ					
2.50 Är stängsel väl uppsatta och underhållna? Ⓛ					
2.51 Om el- och taggtråd i kombination finns används distanshållare på minst 150 millimeters horisontellt avstånd mellan trådarna, och jordas taggtråden på återkommande avstånd? Ⓛ					
2.52 Vid nyinstallation av stängsel till hästar får inte taggtråd användas (gäller även befintliga stängsel från och med 1 jan 2010). Ⓛ					
Läkemedel					
2.53 Används antibiotika och andra receptbelagda läkemedel endast efter veterinär förskrivning? Ⓛ					
2.54 Följs veterinärens anvisningar avseende preparat, dosering och karenstid? Ⓛ					
2.55 Förs journal över alla läkemedelsbehandlingar? Ⓛ					
Säker kadaverhantering					
2.56 Hämtas döda hästar för destruktion/alternativt följs kommunens regler om nedgrävning av kadaver? Ⓛ					
Skydd mot smittsamma hästsjukdomar					
2.57 Sker en anmälan till veterinär vid misstanke om smittsam sjukdom? Ⓛ					
Hästpass					
2.58 Finns hästpass för alla hästar (ej föl)? Ⓛ					
Tillståndsplikt för hästverksamheter enligt djurskyddslagen					
2.59 Om hästhållningen är tillståndspliktig enligt §16, djurskyddslagen, finns tillstånd? Ⓛ					
Träning och tävling					
2.60 Efterlevs förbudet om att hästar inte får utsättas för dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar deras prestationsförmåga eller temperament? Ⓛ					
2.61 Övervakas hästar som går i skritmaskin kontinuerligt? Ⓐ					

Förprovning av häststallar

➤ 2.1

Ny-, till- och ombyggnation av stallar för häst måste godkännas ur djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Syftet är att undvika investeringar i system som kan medföra försämrat djurskydd och risker för hästarna. Förprovningen ska även beakta att det finns godtagbara förutsättningar att rädda hästar vid brand.

Vid planerad byggnation, kontakta länsstyrelsens lantbruksenhet som prövar, godkänner och besiktigar. Om antalet hästar (som berörs av byggnationen) efter byggnadsåtgärden är färre än fem krävs ingen förprovning. Om flera djurslag hålls i samma utrymme i en byggnad avgörs kravet på förprovning genom en beräkning för varje djurslag av kvoten mellan det planerade antalet djur och ovan angivet antal. Kravet på förprovning gäller inte om summan av kvoterna understiger 1,0. Om en förprovningspliktig åtgärd har utförts i ett stall, utan att förprovning skett, ska länsstyrelsen förbjuda att stallen används om inte länsstyrelsen finner att stallen kan godkännas i efterhand. Länsstyrelsen har rätt att ta ut fyrdubbel förprovningsavgift. Förprovning kan inte göras i efterhand. Preskriptionstiden är fem år.

Djurskyddsförordningen 1988:539.

Social kontakt

➤ 2.2

Från och med den 1 augusti 2009 ska hästars behov av social kontakt tillgodoses. I de allmänna råden står det att hästarna bör hållas tillsammans med artfränder.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Tillsyn och skötsel

➤ 2.3-2.6

Personer som ansvarar för utfodring och hantering av hästar ska ha den förmåga, kunskap och kompetens som krävs. Det innebär att hästgårdens/hästanläggningens anställda ska ha kunskap om hästhantering, hästens beteende och förebyggande hälsovård.

Med god tillsyn och skötsel menas bland annat:

- Daglig tillsyn.
- Daglig tillsyn av automatiska system och anordningar som inverkar på djurskyddet.
- Extra tillsyn av nyfödda, sjuka eller högrädriga hästar (särskilt vid tiden kring fölning).
- Att skadade och sjuka hästar omedelbart får vård eller snarast avlivas om de inte kan behandlas.
- Hästar som går i skrittmaskin bör hållas under uppsikt.

- Att en god tillsyn och skötsel kan ske, även vid elavbrott. Du ska kunna redogöra för hur du sköter hästarna vid händelse av elavbrott.
- Djurens hovar ska inspekteras regelbundet och verkas och förses med hovbeslag vid behov.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 om fastställande av krav för foderhygien.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

2.7

Att sätta broddar i skorna är en åtgärd för att hästar ska kunna flytta sig säkert vid halt underlag. Hala vägar/platser där hästarna ofta går bör också sandas.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

2.8 (gäller från 1 augusti 2010)

Hästar ska normalt sett dagligen ges möjlighet att röra sig fritt i sina naturliga gångarter. Detta gäller inte:

- 1 hästar som på grund av skada eller sjukdom inte bör röra sig fritt,
- 2 när hästar tillfälligt befinner sig på annan ort än där de stadigvarande hålls,
- 3 om det är nödvändigt att skydda hästarna vid onormala väderleksförhållanden,
- 4 om det är nödvändigt att skydda hästarna från skador eller sjukdom vid onormala markförhållanden som inte kunnat förebyggas,
- 5 om det är nödvändigt att skydda hästarna mot allvarliga insektsangrepp
- 6 om det finns en omedelbar fara för rovdjursangrepp som rimligen inte kan undanröjas på annat sätt.

För föl och unghästar upp till 12 månaders ålder ska denna rastning ske tillsammans med minst en annan häst. Detta gäller inte då risk för oönskad betäckning föreligger.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➤ 2.9

På sommaren finns det många insekter som exempelvis knott, mygg och bromsar. Därför är det viktigt att hästarna skyddas från att bli utsatta för svåra insektsangrepp.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➤ 2.10

Hästar ska hållas så fria från parasiter som möjligt. Fråga din veterinär om råd.

Hästnäringens rekommendation.

➔ 2.11

Hästarnas känselhår bör inte klippas bort.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Stallets utformning

➔ 2.12

Föremål och ämnen som kan skada hästar ska förvaras oåtkomliga för hästarna.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.13

Hästar som behöver särskild vård ska kunna tas omhand lösgående i ett närbeläget utrymme och ska där vid behov kunna stallas upp individuellt.

För utegångshästar och för hästar som under den kalla årstiden hålls i stallar med utomhusliknande klimat ska det även finnas behandlingsplatser som kan värmas upp eller på annat sätt vara anpassade så att hästarnas behov av termisk komfort tillgodoses.

De allmänna råden föreslår att det bör finnas utrymmen som beskrivs ovan för minst var 25:e häst.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2005 om fastställande av krav för foderhygien.

➔ 2.14

Vid en anläggning där hästar hålls under den kalla årstiden ska alla hästar samtidigt kunna beredas utrymme i stallen (se även 2.47).

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.15

Stallar ska vara försedda med fast monterad belysning som inte ger hästarna obehag och som medger att tillsyn kan utövas utan svårigheter.

Kravet på fast monterad belysning gäller inte för ligghallar under förutsättning att tillräcklig belysning som möjliggör tillsyn är ordnat på annat sätt.

Häststallar får vara försedda med andra ljusinsläpp för dagsljus än fönster.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.16-2.18

Vid uppbinding får endast gramma, halsrem eller motsvarande användas.

Löpande grimskaft ska användas vid uppbinding i spilta och bindas på ett sådant sätt att hästen kan ligga med huvudet vilande mot underlaget. Detta gäller inte

vid tillfällig uppbinding. En häst får endast tillfälligt vara bunden på annan plats än i spilta och den ska då hållas under uppsikt.

När hästar är på bete får deras rörelsefrihet inte begränsas genom att en tyngd eller annat hindrande föremål fästs vid hästen. Rörelsefriheten får inte heller begränsas genom att hästen binds upp, genom att olika delar av hästens kropp binds samman eller genom att hästen binds samman med en annan häst.

Nedan gäller från 1 augusti 2010:

En häst får inte hållas bunden i spilta mer än sammanlagt 16 timmar per dygn. Detta gäller dock inte följande fall:

- 1 om det är nödvändigt att skydda hästarna vid onormala väderleksförhållanden,
- 2 om det är nödvändigt att skydda hästarna från skador eller sjukdom vid onormala markförhållanden som inte kunnat förebyggas,
- 3 om det är nödvändigt att skydda hästarna mot allvarliga insektsangrepp,
- 4 om det finns en omedelbar fara för rovdjursangrepp som rimligen inte kan undanröjas på annat sätt.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.19-2.22

Måttföreskrifterna finns för att tillfredsställa hästarnas minimikrav på tillräckligt utrymme både för att ligga ner och att röra på sig. De mått som anges i utrymmeskraven är minsta mått och centrummått för normal inredning om inte annat anges. I de flesta fall kan större mått ge en bättre funktion. Kontakta rådgivningen vid planerad om- och tillbyggnad.

Mindre avvikelser från föreskrivna mått kan godtas i befintliga stallar under förutsättning att följande kriterier uppfylls:

- 1 djurmiljön som helhet är mycket god,
- 2 konsekvenserna av måttavvikelsen bedöms endast ha ringa påverkan på hästen,
- 3 måttavvikelsen innebär inte någon ökad risk för skador, stress eller ohälsa hos hästarna,
- 4 måttavvikelsen innebär inte att tillsynen och skötseln av hästarna försvåras.

Hästar som hålls i stall ska hållas i utrymmen som minst uppfyller de mått som anges i tabellerna bredvid.

I nybyggda stallutrymmen avsedda för stadigvarande hästhållning som tas i bruk efter den 1 augusti 2007 ska hästar hållas i box eller ligghall. Detsamma gäller stallutrymmen som har genomgått förprövningspliktigt till- eller ombyggnad och som tas i bruk efter den 1 augusti 2007.

Stallbyggnader som vid förprövning enligt 5 § djurskyddsförordningen godkänts från djurskydds- och djurhälsosynpunkt före den första augusti 2007 omfattas inte av kraven ovan.

Tak, golv och liggyta

Takhöjden i det utrymme där hästar hålls eller tillfälligt binds ska vara minst 1,5 x mankhöjden, dock lägst 2,2 m. Takhöjden mäts från den nivå hästen står på till takkonstruktionens eller annan byggnadsdetaljs lägsta nivå. Takkonstruktioner eller andra byggnadsdetaljer placeras rakt ovanför box- eller spiltvägg räknas inte in i takhöjden.

Dörröppningen ska vara utformad så att hästarna kan passera på ett lugnt och säkert sätt. De allmänna råden anger ett fritt öppningsmått i boxdörr och staldörr på minst 1,2 x 2,2 m.

Golv och liggytor ska ha en jämn och halsäker yta och i övrigt vara utformade så att hästarna kan förflytta sig säkert på dem. De allmänna råden rekommenderar att stallgångar bör ha minst följande bredd:

Bakom hästar som hålls i spilta; 3,0 m. Mellan två spilt-rader i ett ridskolestall; 3,5 m. Mellan två boxrader eller boxrader och vägg; 2,5 m. Mellan två boxrader när anspänning sker i stallgången; 3,5 m.

Stall och andra förvaringsutrymmen för hästar ska hållas rena. Stallutrymme ska rengöras och utgödsas minst en gång per dag, om inte systemet för djurhållning är uppbyggt för andra rutiner som också ger god hygien.

Golv i box eller spilta ska vara försett med ströbädd eller vara konstruerade på ett sätt som ger motsvarande komfort. Ströbäddar och ströade liggplatser ska hållas torra. Strömedel ska vara av lämplig typ och ha god hygienisk kvalitet. Vid kontinuerlig hästhållning ska stall eller stallavdelning rengöras noggrant minst en gång årligen.

Boxväggar och skiljeväggar mellan spiltor

(gäller från den 1 augusti 2010)

Boxväggar eller boxdörrar samt skiljeväggar mellan spiltor ska vara utformade så att hästarnas sociala behov tillgodoses. Dessa ska även vara utformade så att skaderisken minimeras.

Tillverkningsmaterialet ska ha tillräcklig hållfasthet för att stå emot hästsparkar.

De allmänna råden är att boxväggar och skiljeväggar mellan spiltor bör vara utformade så att:

- 1) hästar kan se och höra andra hästar,
- 2) hästarna kan ha fysisk kontakt med varandra (gäller ej om det är uppenbart olämpligt att hästarna har fysisk kontakt),
- 3) hästar som visar aggression mot varandra inte skadar eller stör varandra,
- 4) hästarna inte kan fastna med hov, huvud eller käke.

Förvaring av häst i transportfordon

Hästar får, i samband med aktiviteter som de transporteras till, vid behov förvaras i transportfordonet. Detta gäller endast hästar som inte oroas av denna typ av uppställning och om förhållandena i transportfordonet är goda. Hästarna ska vid dessa tillfällen ses till minst en gång per timme.

Vid de tillfällen som nämnts ovan får hästar förvaras i

Tabell 7) Utrymme i spilta

Angivelserna i denna tabell är optimala mått som ej får underskridas eller markant överskridas.

Mankhöjd (m)	Uppställning			Åtspilta	
	Längd (m)	Bredd (m)	Skiljeväggens höjd (m) (exkl. ev. galler)	Längd (m)	Bredd (m)
< 0,85	1,50	1,00	0,80	1,40	0,50
0,86 – 1,07	1,80	1,15	0,95	1,75	0,50
1,08 – 1,30	2,15	1,40	1,15	2,10	0,55
1,31 – 1,40	2,35	1,50	1,25	2,30	0,60
1,41 – 1,48	2,45	1,60	1,30	2,40	0,65
1,49 – 1,60	2,65	1,75	1,40	2,60	0,70
1,61 – 1,70	2,85	1,85	1,50	2,75	0,75
> 1,71	3,00	2,00	1,60	2,90	0,80

Tabell 8) Utrymme i box

Individuell uppställning			Fölningsbox och box för uppställning av sto med föl ²⁾	
Mankhöjd (m)	Area ¹⁾ (m ²)	Kortaste sida (m)	Area (m ²)	Kortaste sida (m)
<0,85	3,0	1,50	3,5	1,60
0,86 – 1,07	4,0	1,60	4,5	1,90
1,08 – 1,30	5,0	1,90	6,5	2,30
1,31 – 1,40	6,0	2,10	7,5	2,50
1,41 – 1,48	7,0	2,20	8,5	2,60
1,49 – 1,60	8,0	2,35	10,0	2,80
1,61 – 1,70	9,0	2,50	11,0	3,00
>1,71	10,0	2,70	13,0	3,20

1) Vid korttidsuppställning får arean minskas till 85% av angivna mått.

2) Sto med föl får hållas tillsammans i detta utrymme fram till och med fölets sjätte månad. Därefter ska de hållas i utrymme motsvarande gruppbox.

Tabell 9) Utrymme per häst vid gruppållning

	Gruppbox area (m ²)	Ligghall ¹⁾ area (m ²)
Vuxna hästar	100% av arean för vuxen häst enligt Tabell 8	80% av arean för vuxen häst enligt Tabell 8
Unghästar, 12–24 mån	75% av arean för förväntad vuxenstorlek enligt Tabell 8	60% av arean för förväntad vuxenstorlek enligt Tabell 8
Unghästar, 5–12 mån	50% av arean för förväntad vuxenstorlek enligt Tabell 8	40% av arean för förväntad vuxenstorlek enligt Tabell 8

1) Avser tillgänglig liggarea. Anordningar för utfodring får inte räknas in i liggarean. Om hästarna utfodras lösgående inne i ligghallen gäller samma utrymmeskrav som för gruppbox.

transportfordonet nattetid om samtliga villkor för uppställning i box kan tillgodoses.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Transport av levande hästar

➡ 2.23

Den 5 januari 2007 trädde en ny EG-förordning (EG nr 1/2005) om transport av levande djur i kraft. Förordningen gäller inom hela EU, men respektive medlemsland har möjlighet att besluta om mer långtgående regler. De nya reglerna gäller för hästtransport inom en ekonomisk verksamhet då sträckan är längre än 50 km. Den 5 januari 2008 trädde nya regler i kraft. Förordningen ska tillämpas på djurtransporter i ekonomisk verksamhet, vilket innebär att transporter som leder eller syftar till direkt eller indirekt vinst ska omfattas. Omfattas man av kraven i transportförordningen ska man registrera sig som transportör och få ett transportörstillstånd. Från och med den 5 januari 2008 ska registrerade transportörer se till så att den som kör transportfordon med hästar kan visa upp ett kompetensbevis. För ytterligare information hänvisas till Jordbruksverket.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1/2005 om skydd av djur under transport.

➡ 2.24

När hästar förflyttas ska de hanteras lugnt. Hästarna ska ha tillräckligt med utrymme för att kunna förflytta sig. De allmänna råden anger att förflyttning av hästar inte bör ske genom koppling till motorfordon.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Avel

➡ 2.25

Hästar som visat sig nedärva letalanlag, defekter eller andra oönskade egenskaper ska inte användas för avel. Föreskrifterna listar de defekter/anlag som är oönskade. Förbudet gäller även andra ärftliga egenskaper om de medför lidande, förlossningssvårigheter, onaturligt beteende hos avkomman eller hög frekvens av dödsfödslar, med mera.

Djurskyddsmyndighetens föreskrift (2004:22/L 115) om djurskyddskrav vid avelsarbete.

➡ 2.26

Fölning på stall ska ske i fölningssbox.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➡ 2.27

Om fölning sker på annan plats än i fölningssbox ska stoet ha möjlighet att gå undan.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➡ 2.28

Föl ska avvänjas på ett sätt som tar hänsyn till deras psykiska och fysiska hälsa. Enligt de allmänna råden bör följande

metoder utgöra exempel på när fölets psykiska och fysiska hälsa kan anses vara tillgodosedd vid avvänjning:

Naturlig avvänjning – fölet går med stoet tills hon inte längre tillåter fölet att dia. Det sker normalt vid 8-10 månaders ålder om stoet är dräktigt. Successiv avvänjning – fölet vänjs av under några veckor genom att man låter sto och föl vara åtskilda så att fölet inte kan dia under en del av dygnet.

Fölet ska endera vara i en box bredvid stoet eller hållas i en fölgrupp. Ska påbörjas tidigast när fölet är fem månader.

Avvänjning med hjälp av fölgrupp – fölet går direkt från stoet till en invand (för fölet tidigare kända) fölgrupp. Denna typ av avvänjning kan tidigast påbörjas när det yngsta fölet är fem månader.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➡ 2.29

Det krävs ett godkännande av Jordbruksverket för nya tekniska system och ny teknisk utrustning för hästhållning som avser avel.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter (DFS 2007:1) om godkännande av ny teknik.

Stallmiljö – luft- och ljudkvalitet

➡ 2.30

Samtliga hästar i stallet ska tillförsäkras kontinuerlig tillförsel av frisk luft.

I mekaniskt ventilerade stallar ska det finnas nödventilation, det vill säga att man alltid ska kunna ordna en tillfredsställande ventilation för hästarna genom att till exempel öppna fönster, spjäll, luckor eller ha tillgång till reservelverk.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➡ 2.31

Buller ska hållas på en låg nivå. Bullret i stallet får inte ha en sådan nivå och frekvens att det påverkar hästens hälsa menligt. I stall får hästar endast tillfälligt utsättas för mekaniskt buller överstigande 65 dBA.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➡ 2.32

Stall ska ha ett klimat som är anpassat till de hästar som vistas där (termisk komfort).

Den relativa luftfuktigheten i värmeisolerade stallar får inte överstiga 80 procent vintertid såvida inte stalltemperaturen understiger 10°C. I sådana fall får summan av stalltemperaturen och luftfuktigheten inte överstiga 90. I oisolerade stallar får den relativa fuktigheten inte annat än

Tabell 10) Maxvärden vid miljötest.

	Maxvärde
Ammoniak	10 ppm
Koldioxid	3 000 ppm
Svavelväte	0,5 ppm
Organiskt damm	10 mg/m ³

i undantagsfall överstiga uteluftens relativa fuktighet med mer än 10 procentenheter.

I ett stall får hästar endast tillfälligtvis utsättas för föroreningar som överstiger värdena i tabellen.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.33

Ett häststall ska enligt djurskyddsförordningen vara försett med fönster för dagsljus, men även andra ljusinsläpp för dagsljus uppfyller kravet.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.34

Fönster, belysningsanordningar och elektriska ledningar och andra elinstallationer samt speglar som hästarna kan nå i de utrymmen där de normalt vistas, ska vara försedda med lämpliga skydd eller vara utförda så att hästarna inte skadas.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.35

Utgödslingssystem ska vara utformade så att luft inte kan strömma in i stallet via utgödslingssystemet.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Foder och vatten

➔ 2.36

Hästar ska utfodras enligt följande:

- 1 med individuellt anpassad och välbalanserad fodergiva,
- 2 med tillräcklig tillgång till grovfoder dagligen för att tillgodose behovet av växtfiber och sysselsättning,
- 3 så att deras behov av långa ärtider tillgodoses,
- 4 så att det inte blir över- eller underviktiga i förhållande till sitt användningsområde.

Fodret ska vara av lämplig struktur och fodergivan ska garantera en balanserad näringstillförsel.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.37-2.38

Foder och vatten ska vara tjänligt för hästarna. Hästarna ska dagligen få en fodergiva som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel. Enligt den nya EG-förordningen om foder (183/2005) ska det säkerställas att foder och strö är av god kvalitet och inte tillåts bli möjligt.

Foder

De svenska föreskrifterna om foder (SJVFS 1993:177) ersattes i stora delar av en ny EG-förordning den 1 januari 2006. De nya foderreglerna omfattar bland annat krav på rengöring, rent vatten, skydd mot kontaminering och skadedjur och krav på förpackning.

De nya reglerna omfattar krav på journalföring av foderåvaror, inklusive spannmål som köps in till gården och ges till djuren. Journalen ska innehålla uppgifter om från vem fodret har köpts, i vilken mängd, samt vilken typ av foder. Journal ska även föras då foder säljs/levereras från gården. I journalen ska uppgifter om vart fodret säljs/levereras och i vilken mängd föras in.

Enligt den nya foderhygienförordningen (EG 183/2005) ska foder lagras och hanteras skilt från farliga ämnen som kan orsaka förorening. Det handlar till exempel om kemikalier och gödselmedel. Tänk även på att hantera avfall så att det inte finns risk för att fodret förorenas.

Förordningen berör såväl den som tillverkar och säljer foder som den som utfodrar sina djur med foder producerat på gården. I EG 183/2005 finns detaljinformation.

En nyhet 2006, som också bygger på foderhygienförordningen, är att alla foderanläggningar, inklusive dem som bara hanterar foder för egna djur, ska vara registrerade hos Jordbruksverket. Syftet är bland annat att garantera fodersäkerhet och spårbarhet. Registrering görs på SAM-blanketten. Verksamhetsutövare som inte skickar in SAM-blanketter måste kontakta Jordbruksverket för registrering på särskild blankett. I vissa fall krävs även att myndigheten godkänner anläggningar. Det gäller till exempel anläggningar som blandar i fodertillsatser i foder. För mer information kontakta Jordbruksverket, www.sjv.se.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (2004:17) om djurhållning inom lantbruket med mera.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (2007:6) om hästhållning.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 om fastställande av krav för foderhygien.

Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om foder SJVFS 2006:81

➔ 2.39

I de fall där hästar inte har fri tillgång till dricksvatten ska de erbjudas vatten och ges möjlighet att dricka sig otörstiga minst två gånger dagligen jämt fördelat över dygnet.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.40-2.41

Utfodrings- och vattningssystem ska vara utformade, dimensionerade och placerade så att hästarna lugnt och naturligt kan inta sitt foder och vatten.

De allmänna råden rekommenderar följande:

- Ätspiltor i lösdriftssystem och spiltor i foderstationer bör vara försedda med en avskiljningsanordning bakom hästarna.
- Hästar bör ha fri tillgång till dricksvatten.
- Automatiska vattenkoppar bör ha ett flöde av minst 6 liter per minut. För hästar som vintertid hålls i utrymmen där temperaturen sjunker under noll grader bör vattningssystemet frostskyddas.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Renhållning med mera

➔ 2.42-2.43

Hästarna ska hållas tillfredställande rena. Liggytor ska ge god liggkomfort och vara försedda med strö eller vara konstruerade på ett sätt som ger motsvarande komfort. Liggytorna ska hållas torra och rena. Strömedel ska vara av lämplig typ och av god hygienisk kvalitet.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.44-2.45

Häststallar ska utgödas och rengöras:

- Minst en gång dagligen (om inte systemet är byggt för andra rutiner, till exempel djupströbädd).
- Noggrant åtminstone en gång per år i stallutrymmen.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.46

Utrustningen som används till hästar ska vara väl anpassad, utformad och anbringad samt i sådant skick att den inte orsakar skador eller sjukdom. Enligt de allmänna råden bör täcke endast användas vid behov och då i huvudsak som skydd mot kyla, väta eller insekter.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Utedrift

➔ 2.47

Endast hästar som är lämpade för utevistelse under den kalla årstiden får hållas som utegångshästar. En förutsättning för att hålla utegångshästar är att de yttre förhållandena såsom terräng och markbeskaffenhet är lämpliga för hästarna. Enligt de allmänna råden bör hästar som ska hållas som utegångshästar få utveckla en lämplig hårrem och

vänjas vid utevistelse i god tid före den kalla årstiden.

Utegångshästar ska under den kalla årstiden ha tillgång till ligghall eller annat stall som ger dem skydd mot väder och vind samt en torr och ren ligghall.

Enligt de allmänna råden bör ligghallen vara konstruerad enligt följande:

- En ligghall för utegångshästar bör ha en öppen sida eller flera större öppningar för att undvika att ranghöga hästar hindrar övriga hästar från att gå in eller ut ur ligghallen.
- Den öppna sidan och större öppningar bör i normalfallet ha söderläge.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (2004:17) om djurhållning inom lantbruket med mera.

➔ 2.48

Rasthagar och hårt belastade ytor (till exempel vattnings- eller utfodringsplatser) ska vara hårdgjorda eller dränerande.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

➔ 2.49-2.52

Hästarnas hagar ska hållas ordentligt stängslade och där får inte finnas lösa föremål som hästen kan skada sig på. Riskabla områden ska avgränsas så att det blir oåtkomliga för hästarna.

För att minimera skaderisken måste stängslet vara ordentligt uppsatt och underhållas med jämna mellanrum. Trådarna ska vara väl sträckta och bör brista om hästarna fastnar.

Sedan december 2005 är det lag på att nya stängsel som sätts upp inte får innehålla taggtråd för hästar. Senast 31/12 2009 ska alla taggtrådsstängsel vara borttagna.

Taggtråd är synnerligen olämpligt som häststaket, och en rekommendation är att det heller inte ska användas till andra djurslag.

Om det trots allt finns taggtrådsstaket i hästhagar får det inte vara elektrifierat. Elektrifierad elstängseltråd får dock monteras på stängsel som innehåller taggtråd om fastsättningsanordningen utförs på ett sådant sätt att ett horisontellt minimiavstånd på 150 mm mellan elstängseltrådarnas och taggtrådarnas vertikalkplan säkerställs. Därutöver ska taggtråden jordas på återkommande avstånd och elstängseltråden monteras på den sida som djuren hålls på.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

Läkemedel

➤ 2.53-2.54

Föreskrivning av läkemedel ska ske restriktivt och bygga på diagnos och på behov av behandling. Recepten är tidsbegränsade och i samband med utskrivning av recept ska det ges råd om åtgärder för att förebygga sjukdom. Veterinären ger besked om behandlingstid och gällande karenstider.

Statens jordbruksverks föreskrifter (2002:57) om veterinärens rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård.

➤ 2.55

Följande lagtext styr journalföringen:

”Om djur som är avsedda för livsmedelsändamål behandlas med receptföreskrivna läkemedel eller icke receptföreskrivna läkemedel som har försetts med karenstid, ska djurhållaren föra journal över behandlingen i en särskild läkemedelsjournal.”

Läkemedelsjournalen ska innehålla datum för behandlingen, hästens identitet, diagnos (till exempel vilken sjukdom), läkemedlets namn och dosering, behandlingstidens längd, namnet på den förskrivande veterinären samt namnet på den som behandlat hästen. Det räcker alltså inte med en journal som endast innehåller kvitton.

Statens jordbruksverks föreskrifter (1998:38) om journalföring och uppgiftslämnande med mera.

Säker kadaverhantering

➤ 2.56

Enligt gällande regelverk ska samtliga av lantbrukets djur som är dödfödda eller som dör under produktionstiden samlas in och gå till destruktion vid av Jordbruksverket godkänd anläggning. Detta innebär i praktiken att alla djur som självdött, eller avlivats utan att ha veterinärbesiktigats efter avlivningen – måste hämtas av Svensk Lantbrukstjänst AB eller annat godkänt företag och destrueras. De undantag från insamlingskravet som gällde tidigare för enstaka mindre djur gäller inte längre.

Det finns dock fortfarande undantag från kravet på insamling i vissa glesbygdsområden, se Jordbruksverkets hemsida, www.sjv.se. Där får nedgrävning ske efter samråd med kommunen. Hästar kan man få tillåtelse att gräva ner efter tillstånd från länsstyrelsen. I båda dessa fall gäller dock att djuren ska grävas ner enligt kommunens anvisningar och på sådant djup att djur hindras från att gräva upp avfallet.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1774/2002 om säkerhetsbestämmelser av animaliska biprodukter som inte är avsedda som livsmedel.

Statens Jordbruksverks föreskrifter (1998:34) om hantering av djurkadaver och andra animaliska biprodukter.

Broschyren "Avlivning av hästar" är utgiven av LRF 2007. Den innehåller information om vad som gäller i samband med avlivning av häst.

Skydd mot smittsamma husdjurssjukdomar

➤ 2.57

Epizootilagen syftar till att snabbt kunna vidta åtgärder för att utrota sjukdomen utan att vänta på att hästägaren vidtar åtgärder. Målsättningen är att hålla landet fritt från epizootier. Både hästägare och veterinär är skyldig att rapportera om man misstänker någon smittsam sjukdom i stallet. Om en smittsam sjukdom misstänks finnas i stallet måste den som sköter anläggningen se till att på bästa sätt försöka förhindra eller begränsa smittspridningen.

Det innebär att se till att:

- Det inte sker någon transport av djur, produkter eller material som kan medföra smittspridning från anläggning/område där epizootisk sjukdom misstänks förekomma.
- Inga djur inom anläggningen eller området flyttas från den plats där de befinner sig.
- Ingen person besöker anläggningen eller området.

Epizootilagen (1999:657).

Jordbruksverkets föreskrifter (2002:98) om bekämpning av epizootiska sjukdomar.

Hästpass

➤ 2.58

Alla svenska hästar ska ha en identitetshandling i form av ett hästpass och tilldelas ett identitetsnummer som gäller under hästens hela livslängd.

Registreringen sker hos en av Jordbruksverket godkänd register- eller stamboksförande förening. Det är hästägarens skyldighet att se till att hästen är försedd med ett sådant pass. När hästen har avlidit ska hästägaren meddela det till föreningen som utfärdat passet och passet ska makuleras.

Hästpasset är en identitetshandling som är knuten till varje enskild häst. Passet ska innehålla information om hästägarens namn, hästens härstamning, ras och identitetsnummer. Vidare ska medicinska uppgifter i form av utförda vaccinationer, vissa läkemedelsbehandlingar med mera framgå av handlingen. I passet ska även finnas ett

konturdiagram som styrker hästens identitet. Diagrammet ska ritas av en av Jordbruksverket godkänd id-kontrollant.

För att ytterligare säkerställa hästens identitet rekommenderar Jordbruksverket märkning. Svenska Hästavelsförbundet rekommenderar sina medlemsföreningar att chipmärka hästarna. På hästar inom travsporten är den rekommenderade metoden frysmärkning. Mera information finns på Jordbruksverkets hemsida, www.sjv.se. Länsstyrelsen har det regionala tillsynsansvaret.

Statens jordbruksverks föreskrifter (2005:71) om hästdjur som används till avel och om identifiering av hästdjur.

Tillståndsplikt för hästverksamheter enligt djurskyddslagen

2.59

Den som yrkesmässigt eller i större omfattning håller, föder upp, upplåter, säljer eller tar emot hästar för förvaring eller utfodring, eller använder hästar i ridskoleverksamhet, ska ha tillstånd för verksamheten. Miljö- och hälsoskyddsnämnden eller motsvarande nämnd ger sådana tillstånd. Från och med den 1 januari 2005 anses följande verksamheter vara av större omfattning och ska därmed ansöka om tillstånd om man under året förväntas överstiga följande:

- Hållande av 10 eller flera hästar äldre än 24 månader, (totala antalet inom verksamheten).
- Uppfödning av 4 eller fler hästar per år, (tar 4 eller fler föl per år).
- Upplåtande av 4 eller fler hästar per år, (att mot ersättning låna ut hästar, till exempel vid turridning).
- Försäljning av 4 eller fler hästar per år.
- Försäljning av 4 eller fler hästar per år från annan uppfödning.
- Förvaring eller utfodring av 4 eller fler hästar (att ta emot andras hästar mot ersättning, inklusive beteshästar).

Kontakta kommunen för frågor angående tillståndsplikten och eventuella ansökningsblanketter.

Med tillstånd menas att kommunen prövar den sökandes lämplighet att bedriva verksamheten samt prövar att lokalerna, där hästverksamheten bedrivs, är lämpliga ur djurskyddssynpunkt. Kommunen kan förena sitt beslut om tillstånd med villkor som styr hur verksamheten ska bedrivas.

Djurskyddslagen (1988:534).

Träning och tävling

2.60

Hästar får inte tränas för eller användas vid tävling på sådant sätt att de utsätts för lidande. De får inte heller utsättas för dopning eller andra otillbörliga åtgärder som påverkar deras prestationsförmåga eller temperament under träning eller tävling.

En häst som tränas för eller används vid tävling ska vara fri från skador eller sjukdom som kan förorsaka lidande. Den som tränar eller tävlar hästen är ansvarig för att de prestationskrav som ställs är anpassade till hästens fysiska och psykiska förmåga. Man får inte använda utrustning eller hjälpmedel som kan medföra skada eller annat lidande.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter om träning och tävling med djur (DFS 2005:2).

2.61

Hästar som går i skritmaskin bör hållas under uppsikt.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2007:6) om hästhållning.

3

Brandskydd

ALLA PRIVATPERSONER OCH FÖRETAGARE HAR ett ansvar om att skydda liv, egendom och inte orsaka olyckor. Alla företag måste arbeta med sitt brandskydd, oavsett verksamhet, storlek eller risk.

Det här står i lagen om skydd mot olyckor, SFS 2003:778. Detta avsnitt är ett urval från lagstiftningar och rekommendationer som styr brandskyddet.

Lagen om skydd mot olyckor

SFS 2003:778 infördes 2004. Alla privatpersoner och företagare har ett ansvar att skydda liv, egendom och att inte orsaka olyckor.

En nyhet i lagen är att alla företag ska arbeta systematiskt med sitt brandskydd, oavsett verksamhet, storlek eller risk. Det betyder att brandskyddet måste följas upp regelbundet, rätt utrustning finnas tillgänglig och att klara rutiner för vad som ska göras om det börjar brinna finns.

Kommunerna är tillsynsmyndighet och de har rätt att ta ut avgift för kontroll av brandskyddet. Kommunen, i regel räddningstjänsten, ska också informera om lagen och svara på frågor från den som är osäker på hur man ska arbeta med ett systematiskt brandskyddsarbete.

Ett systematiskt brandskyddsarbete genomförs för att minimera risk för brand och olycka. Även försäkringsbolagen ställer krav på brandskyddsarbete. Om det efter en brand kan bevisas att företaget eller personen inte arbetat med ett systematiskt brandarbete kan brandskadeersättningen helt utebli från försäkringsbolaget.

Det finns två olika sätt för hästnäringen att arbeta strukturerat med det systematiska brandskyddsarbetet:

1. Hästhusesynt:

Den här dokumentationen som är en branschanpassad skrift för hästnäringen.

2. Lantbrukets Brandskyddskommitté (LBK)

är ett samarbetsorgan för lantbruket, myndigheter, organisationer och försäkringsbolag. LBK håller på att utveckla sin dokumentation så att den också fungerar för hästanläggningar.

Avsnittet som handlar om brand är till stora delar plockade från LBKs rekommendationer. Rekommendationerna passar in på de hästgårdar som kan liknas vid lantbruk. LBKs rekommendationer ställer krav utifrån en lantbrukares verksamhet, vilket inte alltid överensstämmer med en hästanläggning, som exempelvis en stor travbana.

De vanligaste anmärkningarna vid en besiktning på en hästgård är följande:

- Nätansluten radio/stereo får inte placeras i stallet.
- Värmekabel skyddas inte av föregående jordfelsbrytare.
- Elstängselapparat får inte placeras i stallet.
- Elvärmebläkt i stall måste vara godkänd för brandfarligt utrymme.
- Halogenstrålkastare får inte installeras i brandfarligt utrymme.
- Elvärmeelement i sadelkammare får inte övertäckas.
- Personaltymme med värmeapparater (kyl, trinet, kaffebryggare, med mera) är ej brandavskilt från stallet.

Källa: Jan Berggren, skadeförebyggare/lantbruksmarknad (Länsförsäkringar).

Skadestatistiken på häst är bristfällig men det rapporteras att 11 hästar brann inne under 2005. 2006 var ännu värre då 29 hästar dog i samband med stallbränder. Dessutom måste fyra travhästar avlivas på grund av svåra brandskador då den elektriska hydraulmotorn i en hästbuss började brinna.

Under 2008 har 3 hästar dött vid 6 stallbränder. Tack vare lyckliga omständigheter har många hästar räddats eller varit ute vid det 20-talet bränder som rapporterats ha inträffat på hästgårdar. Bland brandorsakerna kan nämnas, självantändning i hö, glappkontakt i nollskruv, barns lek med eld, batteriladdning av bil utanför byggnaden, blixtnedslag, heta arbeten på tjärpappstak.

Övrig information kring brandskyddsarbetet

LBK, Lantbrukets Brandskyddskommitté, har rekommendationer som ligger till grund för enhetliga brandskydds- och försäkringsföreskrifter som hjälper dig att uppfylla gällande lagstiftning. För mer information, ta kontakt med Lantbrukets Brandskyddskommitté, tel. 08-588 474 00 eller www.lantbruketsbrandskydd.nu.

Andra webbadresser som kan vara till användning i detta arbete är:

Räddningsverket i Karlstad

www.srv.se

Brandskyddsföreningen Sverige

www.svbf.se

LÄSTIPS

Handbok för elinstallationer i lantbruk

Lantbrukets Brandskyddskommitté

LBKs rekommendationer

Lantbrukets Brandskyddskommitté

Säker Hästverksamhet

Länsförsäkringar/Lantbrukarnas Riksförbund

Brand skydd

Ⓐ = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Ansvar/utbildning/tillstånd					
3.1 Har en brandskyddsansvarig utsetts? Ⓐ					
3.2 Vet alla vem som ska göra vad vid brand? Ⓐ					
3.3 Har de som arbetar med heta arbeten certifikat eller är informerade om reglerna? Ⓐ					
3.4 Har personalen fått utbildning i grundläggande brandkunskap? Ⓐ					
3.5 Genomförs brandövningar (utrymning och släckning) regelbundet med personalen? Ⓐ					
3.6 Finns det tillstånd till att hantera brandfarliga gaser och vätskor? Ⓐ					
Insatsplan/ritningar					
3.7 Finns det rutiner för brand? Rädda, larma och släck. Ⓐ					
3.8 Finns en insatsplan för brand till räddningstjänsten? Ⓡ					
3.9 Har insatsplanen diskuterats med räddningstjänsten? Ⓡ					
3.10 Är egendom som ska skyddas inritad på ritningen? Ⓡ					
3.11 Är större brandrisker inritade på ritningen? Ⓡ					
3.12 Är utrymningsvägar för hästarna inritade på ritningen? Ⓡ					
3.13 Är brandsektioneringar markerade på ritningen? Ⓡ					
3.14 Är alla branddörrar inritade på ritningen? Ⓡ					
3.15 Är uppsamlingsplatser för hästar inritade på ritningen? Ⓡ					
3.16 Är gasflaskor markerade på ritningen? Ⓡ					
3.17 Är ritningen/skisser över anläggningen och byggnader uppdaterade? Ⓡ					
Förebygga brand					
3.18 Genomförs regelbundet en riskanalys för att förhindra uppkomst av brand? Ⓐ					
3.19 Görs en åtgärdsplan för brandskyddsarbetet? Ⓐ					
3.20 Finns det skydd mot brandspridning mellan byggnader? Ⓐ					
3.21 Genomförs internkontroll för att följa upp brandskyddet? Ⓐ					

Ⓐ = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
3.22 Är en skriftlig redogörelse för brandskyddet inlämnat till räddningstjänsten? Ⓐ					
3.23 Är det städat och bra ordning? Ⓐ					
Släckningsutrustning					
3.24 Finns utrustning för släckning av brand? Ⓐ					
3.25 Kontrolleras samtliga brandsläckare kontinuerligt? Ⓐ					
3.26 Är samtliga vattenposter och brandslangar kontrollerade? Ⓐ					
Underlätta utrymning vid brand					
3.27 Finns det utrymningsvägar som är fria för människor och hästar? Ⓐ					
3.28 Finns det vägledande markeringar i byggnader? Ⓐ					
3.29 Finns det brandvarnings- eller brandlarmsutrustning? Ⓐ					
3.30 Provas brandvarnings- eller brandlarmsutrustning regelbundet? Ⓐ					
3.31 Är batterierna på brandvarnarna bytta det senaste året? Ⓡ					
Häststallar/ridhus					
3.32 Finns grimmor och grimskaft samlat på en plats nära ytterdörren för att underlätta vid utrymning? Ⓡ					
3.33 Förvaras foder och strömedel enligt Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer? Ⓡ					
3.34 Finns endast godkända radioapparater i stallet? Ⓐ					
Verkstad, traktorer, hästlastbilar och maskiner					
3.35 Finns det rutiner för förvaring och hantering av gasflaskor? Ⓐ					
3.36 Är det markerat med skylt utanför dörren om gasflaskor finns i verkstaden? Ⓐ					
3.37 Förvaras brandfarlig vara i godkända skåp och utrymmen? Ⓐ					
3.38 Finns det huvudströmbrytare på traktorer, hästlastbilar och maskiner? Ⓐ					
3.39 Är traktorer, hästlastbilar och maskiner uppställda enligt LBKs rekommendationer? Ⓐ					

Brand skydd

Ⓐ = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Pannrum					
3.40 Fungerar skydden mot tillbakabrand på fastbränsleeldade pannor? Ⓐ					
3.41 Är yttertaket kontrollerat så att inga gnistor kan krypa in under takbeläggningen? Ⓐ					
3.42 Finns plåthink med lock för aska och sot? Ⓐ					
3.43 Hålls pannrumsdörren stängd? Ⓐ					
Restaurang/cafeteria/ridhus					
3.44 Är brandskyddet i restaurang och cafeteria kontrollerat? Ⓐ					
3.45 Finns timer på kaffebryggaren? Ⓐ					
Elsystem					
3.46 Testas jordfelsbrytarens funktion årligen? Ⓐ					
3.47 Är säkringschemana uppdaterade? Ⓐ					
3.48 Är alla gamla Semko 17-don "handskar" utbytta till runda CEE-don? Ⓐ					
3.49 Är säkerhetsglimtändare monterade i alla lysrörsarmaturer? Ⓡ					
3.50 Finns potentialutjämning och är den intakt? Ⓐ					
3.51 Finns överspänningsskydd mot åsköverspänningar? Ⓐ					
3.52 Är remdrivna krossar utrustade med varvtalsvakt? Ⓐ					
3.53 Är anläggningen elbesiktigad? Ⓐ					
3.54 Är värmekablar skyddade med jordfelsbrytare? Ⓐ					
3.55 Är elkablar skyddade mot skador från hästar? Ⓐ					
3.56 Är elstängselaggregatet placerat utomhus och på obrännbart underlag? Ⓡ					
3.57 Finns halogenstrålkastare i brandfarliga utrymmen? Ⓐ					
3.58 Används godkända elvärmefläktar och element i brandfarliga utrymmen? Ⓐ					
3.59 Finns brandsektionering mellan personalutrymme och häststall? Ⓐ					
Vid ny-, till- eller ombyggnad av stall					
3.60 Finns det byggtkniskt eller likvärdigt skydd mot brand efter ny-, till- eller ombyggnad av stall? Ⓐ					

Ansvar/utbildning/tillstånd

3.1

Ansvar för brandskyddet i ett aktiebolag är VD. I en ideell förening är det styrelsen som är ytterst ansvarig. I bägge fallen går det att delegera brandskyddsarbetet vidare. I en större organisation kan det vara lämpligt att anläggningschefen är brandskyddsansvarig. Även vid färre anställda rekommenderar LBK att en brandskyddsansvarig utses.

Den person som utses som brandskyddsansvarig måste ha kunskap om brandskyddsarbete, ha befogenheterna att utföra det som förväntas inom området samt få de resurser till sitt förfogande som krävs för att brandskyddsarbetet ska kunna underhållas och utvecklas.

För privatpersoner med hästar på egen gård är det den person som står för brandskyddsförsäkringen som är ansvarig för att brandskyddsarbetet sköts fortlöpande.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

3.2

Det är viktigt att utse de personer som kommer ha specifika uppgifter om en brand uppstår i verksamheten. Vid större verksamheter rekommenderas att följande personer utses:

- Vem som ringer 112.
- Vem som ser till att brandlarm/utrymningslarm startas eller att speaker uppmanar till att genast utrymma byggnaden.
- Vem/vilka som försöker att vid ett tidigt skede släcka elden.
- Vem som sköter informationen gentemot de personer som utrymt byggnaden, de anställda, andra berörda och eventuellt journalister.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

3.3

Med brandfarliga heta arbeten menas svetsning och skärning med elektricitet eller gas, lödning, bearbetning med snabbgående verktyg, till exempel slipning eller skärning med rondell och annat arbete som medför uppvärmning/upptining och gnistbildning.

Om en entreprenör anlitas är det krav på att entreprenören har certifikat för heta arbeten. Certifikaten ska vara utfärdade av Brandskyddsföreningen. Hovslagare som varmskor är i detta fall en entreprenör då hovslagaren kommer till hästanläggningen.

Den som arbetar med heta arbeten ska ha genomgått Brandskyddsföreningens behörighetsutbildning och fått ett certifikat (giltighetstid fem år). Även tillståndsansvarige och brandvakten behöver certifikat. Läs mer på Brandskyddsföreningens hemsida, www.svbf.se. Undantag finns om exempelvis hovslagaren skor på gårdsplanen 15 meter från byggnaderna.

Lantbrukare och dess anställda som utför heta arbeten

på egen gård enligt LBKs rekommendationer är undantagna. I så fall måste LBKs rekommendationer följas. Se LBKs hemsida för mer information. En hästgård ingår i definitionen "egen gård" men inte en stor hästanläggning.

Försäkringsvillkor.

3.4

Personalen, och funktionärerna där så är möjligt, bör regelbundet få en genomgång i grundläggande brandkunskap. Utbildningen bör bland annat vara inriktad på vilka de vanligaste brandorsakerna är och vilka de vanligaste bristerna är vid brandsyn på en hästanläggning och hur hästanläggningen kan arbeta för att minimera att brand uppstår. De bör också få en genomgång av hästanläggningens eget brandskyddsarbete och dokumentation.

Lagen(2003:778) om skydd mot olyckor.

3.5

Brandövningar ska ske regelbundet med samtliga fast anställda. Det är även lämpligt, där möjligheter ges, att erbjuda funktionärer att delta vid övningarna. Brandövningarna kan bland annat bestå av förberedda utrymningsövningar och släckning men även oförberedda utrymningsövningar bör förekomma för att se att insatsplanen fungerar. De grupper som ska utrymmas kan vara anställda, aktiva, funktionärer, publik, övriga kunder, intressenter, hyresgäster och hästar.

Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Tabell 11) Klassificering av brandfarliga varor enligt Räddningsverkets föreskrifter.

Ämne	Klass	Flampunktsområde
Bensin	1	<21°C
Fotogen	2b	30°C – 55°C
Diesel*	2b	30°C – 55°C
	3	55°C – 10°C
Eldningsolja	3	55°C – 100°C

*Diesel kan ligga både i klass 2b och 3 eftersom flampunkterna kan variera. Klassificeringen av dieselbränslen, även med inblandning av rapsolja, RME med mera görs utifrån flampunkten. Klassificeringen av spillolja beror på vilka brandfarliga vätskor som hamnar i spilloljefraktionen. Spillolja ska klassificeras som klass 1-vätska om det finns minsta risk för att rester av bensin hamnar där. Man bör ta det säkra före det osäkra eftersom det krävs en minimal inblandning (cirka 5 procent) för att ändra spilloljans flampunkt.

Tabell 12) Högsta tillåtna totala volymer av brandfarlig vara för uppvärmningsändamål, lagring ovan mark, utan tillstånd enligt Räddningsverkets regelverk.

Förvaring	Klass 1-3 lagring av drivmedel	Klass 3 endast för uppvärmningsändamål	Gas
Inomhus	0,25 m ³	10 m ³	0,25 m ³
Utomhus	3 m ³	50 m ³	1 m ³

➔ 3.6

Det krävs tillstånd att hantera brandfarliga gaser och vätskor över vissa förutbestämda volymer. Tillstånd krävs i vissa fall för hantering av diesel och annan brandfarlig vara enligt Räddningsverkets regelverk och tillståndet söks då hos byggnadsnämnden/räddningstjänsten. För klassificering av brandfarliga varor enligt dessa regler *se tabell 11*. För volymgränser för tillstånd, *se Tabell 12*.

För förvaring av mer än 1 000 liter brandfarlig vätska klass 3 i mark krävs tillstånd av räddningstjänsten (utom om det är avsett för uppvärmning då man ska *informera* miljöförvaltningen).

Regler för att lagra diesel utanför vattenskyddsområde

Vid köp eller innehav av en certifierad cistern uppfylls de tekniska kraven på cisternen. I annat fall godkänns cisternen vid tillverkning och installation. Cisterner av aluminium godkänns inte. Cisternen ska placeras på ett jämnt och bärande underlag som inte är brännbart. Den ska även vara skyddad mot trafik, nedfallande föremål samt ha påkörningsskydd i tillräcklig omfattning. Cisternen ska vara lätt åtkomlig för underhåll, kontroll och tillsyn. Cisternen ska vara konstruerad på ett sådant sätt att den är tät, ger ett tillfredsställande skydd mot brand, är skyddad mot korrosion samt kan motstå normalt tryck och väder. Den ska även vara utrustad med överfyllningsskydd. *Läs vidare i avsnitt miljö under cisterner.*

Sprängämnesinspektionens föreskrifter (1995:3) om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor.

Sprängämnesinspektionens föreskrifter och allmänna råd (1997:9) om öppna cisterner och rörledningar med mera för brandfarliga vätskor.

Sprängämnesinspektionens författningssamling (2002:2) och allmänna råd om hantering av brandfarliga vätskor.

Insatsplan/ritningar

➔ 3.7-3.9

En insatsplan för räddningstjänsten är till för att underlätta räddningsarbetet vid en brand. Insatsplanen ska hjälpa räddningstjänsten att göra de rätta prioriteringarna och underlätta släckningen. Insatsplanen ska finnas lättillgänglig på gården.

Förvaring av insatsplan

Insatsplanen bör förvaras lätt tillgänglig. Ett sätt kan vara en röd brevlåda vid infarten. Lådan bör märkas med BRAND i vit text. Alla på gården ska känna till var insatsplanen förvaras och det är även bra om grannar vet var den finns.

Planen ska också innehålla kontaktpersoner och telefonnummer för:

Försäkringsbolag.
Gårdar för evakuerade hästar.
Hästransportör.
Grannar.
Veterinär.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Exempel på vad en insatsplan för räddningstjänsten bör innehålla.

- Ritningar/skisser över hästgården/anläggningen.
- Hur ska utrymning av hästarna gå till?
- Var finns det hästar? Vart ska de evakueras?
- Vad är viktigast att skydda vid en brand?
- Var finns huvudbrytare för el?
- Vilka brandrisker finns och vilka skyddsåtgärder har vidtagits?
- Var finns det gasflaskor (typ av gaser)?
– Finns det acetylenflaskor är det extra viktigt.
- Var finns brandcells begränsningar?
- Var finns det möjlighet för räddningstjänsten att hämta vatten?

➔ 3.10-3.17

En ritning kan uppföras över hästanläggningen för att underlätta vid brand. Vissa specifika delar bör markeras som i detalj framgår av frågorna 1.10 – 1.17. Ritningen/skisserna är ett bra underlag vid övning och då brand uppstår är det ett värdefullt dokument för räddningstjänsten (se ovan). Större hästanläggningar som exempelvis en travbana har oftast ritningar på byggnaderna och en situationsplan som kan vara lämplig som underlag till brandritningarna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Förebygga brand

➔ 3.18

Många av de bränder som uppstår skulle kunna förhindras om alla blev mer medvetna om riskerna. Till exempel orsakar batteriladdare (för bil/lastbil/traktor eller motsvarande) många bränder. Om den som använder batteriladdaren vet om faran blir han mer uppmärksam på underhåll, kontroll vid användning, städning där den används och så vidare. Då minskar också brandrisken. En riskanalys där särskilt brandfarliga saker kontrolleras ska göras regelbundet. Hur ofta beror bland annat på hur omfattande verksamhet som bedrivs på anläggningen.

Mallen "Riskanalys" hänvisas till *blankett 4*. Mallen är

Exempel på insatsplan vid brand på hästgård

Brandlarm
112

Hästgård/hästanläggning: .....

Adress: .....

Ägare: .....

Telefonnummer: .....

Kartkoordinater *: .....

Fastighetsbeteckning: .....

1. Skiss över hästgården och eventuell vattenreserv (se bilaga).

2. Hästar som ska räddas:

Evakueras till: .....

3. Viktigt att skydda:

Dyrbar utrustning: .....

4. Huvudbrytare för el: .....

5. Brandsektioneringar finns: .....

6. Gasflaskor och andra brandfarliga ämnen:

Acetylenflaskor: .....

Övriga gasflaskor: .....

Gödningsämnen: .....

Brandfarliga ämnen: .....

7. Viktiga telefonnummer

Veterinär: .....

Grannar: .....

Gårdar för evakuerade hästar: .....

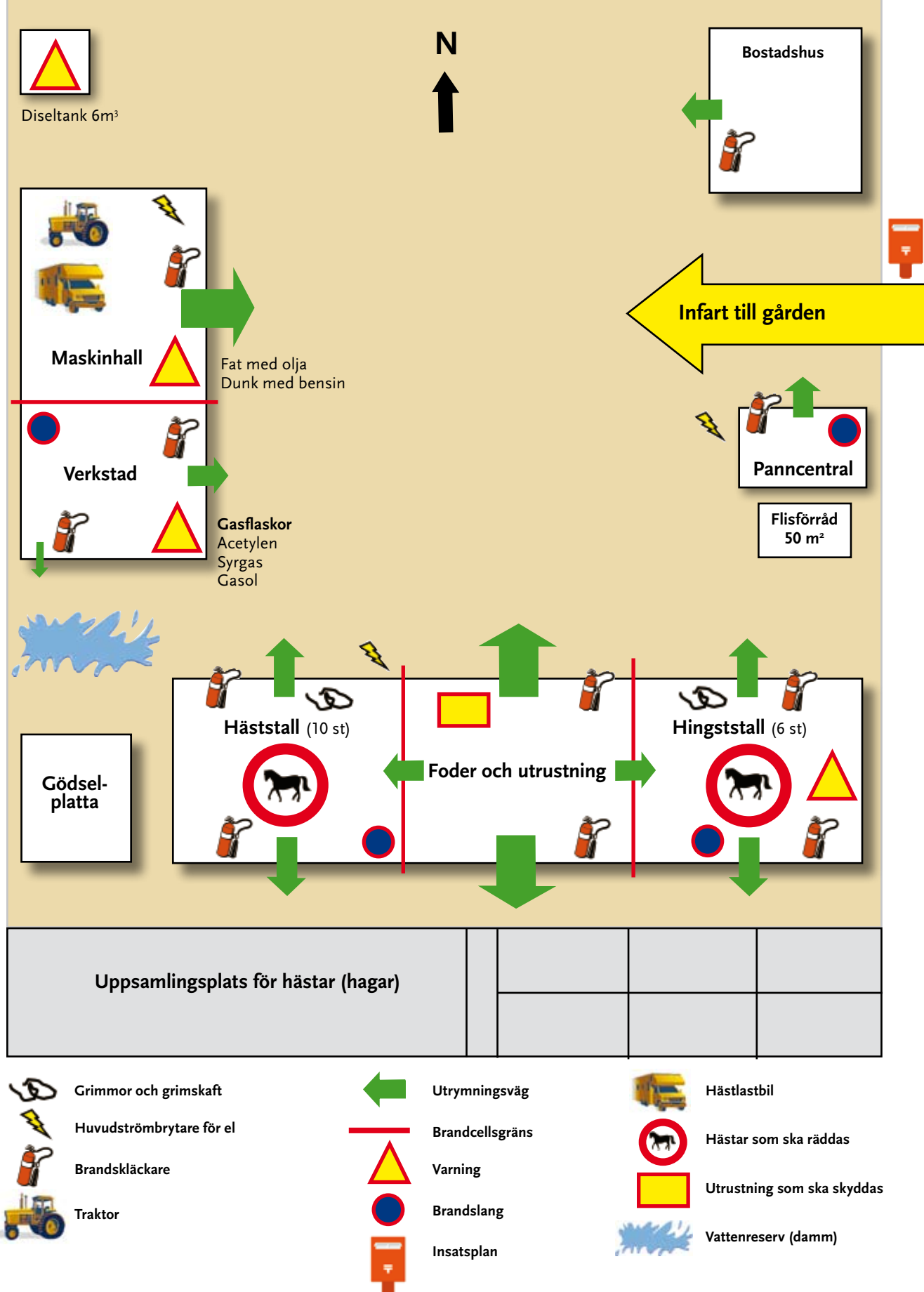
Hästtransportör: .....

Försäkringsbolag: .....

*Exempel: WGS 84 Lat/Long: N 59° 20' 24.84" E 18° 4' 34.85" eller RT 90

X=6582141.0 Y=1629232.0. Kan hämtas från www.eniro.se

Exempel på skiss över en hästgård

framtagen för att underlätta vid dokumentering av riskerna, utvärdering, åtgärder, ansvarig och kontrolldatum. Då utvärderingen genomförs bör två saker ligga till grund för bedömningen: 1) hur ofta det kan hända och 2) hur stor skadan skulle bli.

Risikanalysen är framtagen för att kunna fungera inom de fyra områdena Hästhusesyn hanterar och därför är det lämpligt att skriva ett B efter numret i första rutan som förtydligar att det är en brandrisk. Ibland kan B:et även kombineras med någon eller några av de andra bokstäverna (*A som i Arbetsmiljö, D som i Djurskydd och M som i Miljö*) om risken finns även inom andra områden.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

➔ 3.19

För mindre verksamheter och privatpersoner kan checklisten för brand i Hästhusesyn vara fullt tillräcklig som dokumentation i stället för en åtgärdsplan, *blankett 1*.

För större hästanläggningar bör åtgärder som ska genomföras i det systematiska brandskyddsarbetet dokumenteras i en åtgärdsplan eller Hästhusesyns checklista. För större verksamheter kan det vara lämpligt att uppföra en åtgärdsplan en gång per år. Åtgärdsplanen ska vara ett levande dokument som kan fyllas på och förändras på andra sätt under året. Saker som kan tas upp i åtgärdsplanen är till exempel inrapporterade brister. Även brister som hittats vid internkontrollen – en rundvandring på anläggningen – ska föras in i planen liksom nya lagkrav, utveckling av brandtekniska åtgärder, med mera.

Blankett 1, Åtgärdsplan innehåller följande rubriker: Nummer på aktivitet samt bokstaven B som står för brand. Ibland kan B:et kombineras med någon eller några av de andra bokstäverna (A, D och M) om aktiviteten även innefattar andra områden. Steg två är att kortfattat beskriva hur aktiviteten ska genomföras. Den person som är ansvarig för att aktiviteten genomförs ska namnges. Dessutom ska det stå när aktiviteten ska vara genomförd och en signatur när aktiviteten är klar.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

➔ 3.20

För att förhindra brandspridning mellan byggnader krävs skyddsavstånd eller en kombination av skyddsavstånd och brandisolerade väggar. Brännbara upplag och liknande får inte placeras närmare en byggnad än 15 meter. Undantaget är vindskydd där hästarna själva kan gå in och ut.

Boverkets byggregler BFS 1993:57 med ändringar till och med 2006:12.

➔ 3.21

Brandskyddsarbetet kan följas upp på olika sätt. Förutom att ha en systematik i all dokumentation bör det regelbun-

det genomföras internkontroller (rundvandringar) för att hitta och dokumentera brister. Under rundvandringen är det också bra att titta extra noga på all släckningsutrustning. Vid större hästanläggningar är det vanligt att även köpa in extern hjälp för att följa upp brandskyddet.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

➔ 3.22

För häststall krävs i dag ingen skriftlig brandskyddsredogörelse.

För större verksamheter (avgörs av respektive kommun) kräver kommunen en skriftlig brandskyddsredogörelse. Som större företag kan nämnas de som har en samlingslokal där många personer (minst 150 stycken) får finnas samtidigt.

Kravet gäller även för: Fritidsanläggning där det finns platser för fler än 1 000 personer, helt eller delvis under tak, exempelvis läktarplats i ridhus och publikplatser på en travbana. Restauranger och andra liknande verksamheter som har tillstånd att servera alkohol och där det finns plats för mer än 50 personer i samma lokal.

Statens räddningsverks föreskrifter om skriftlig redogörelse för brandskyddet (SRVFS 2003:10).

➔ 3.23

Ett sätt att minska risken för brand är att regelbundet städa och hålla ordning på anläggningen. Särskilt utsatta ställen är till exempel bakom och under kylskåp, frysar, tvättmaskiner, torktumlare och andra platser och apparater som har någon form av förbindelse till el.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (2000:42) arbetsplatsens utformning.

Släckningsutrustning

➔ 3.24

Egen släckningsutrustning och ett snabbt ingripande hindrar många storbränder. Ju snabbare branden angrips desto mindre släckningsresurser behövs. Med rätt utrustning menas exempelvis brandsläckare med beteckning lägst 34A233BC (minst 6 kilo pulver). För brand i fritös eller liknande rekommenderas en kolsyresläckare. I häststall ska det inte vara mer än 15 meter till en brandsläckare medan det i andra utrymmen kan vara upp till 50 meter.

En vattenslang som går att rulla ut kan användas i det dagliga arbetet för att spola av hästar eller golv, samtidigt som det är ett utmärkt hjälpmedel om det skulle börja brinna. Det finns även andra brandtekniska åtgärder som kan installeras.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

➡ 3.25-3.26

Det är ett krav att kontinuerligt kontrollera brandsläckare. Hur långt det ska vara mellan kontrollerna beror på var brandsläckaren är uppsatt. I det mindre privatstallet kan det räcka med en översyn två gånger per år. Kontrollera då att slangen är hel, att släckaren är ren och att trycket på manometern är som det ska. Om det är en pulversläckare ska den vändas upp och ner ett par gånger för att inte pulvret ska packas i botten. Minst var tredje år bör släckaren kontrolleras av en sakkunnig eller certifierad serviceman.

På offentliga platser bör brandsläckaren tittas till betydligt oftare samt att en extern serviceman kontrollerar släckarna årligen.

Vattenposter och brandslangar bör även de kontrolleras regelbundet.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

Underlätta utrymning vid brand

➡ 3.27

Byggnader ska utformas så att tillfredställande utrymning kan ske vid brand. Det ska finnas minst två av varandra oberoende utrymningsvägar.

Det är viktigt att det finns utrymningsvägar både för människor och för hästar. Det är vanligt att utrymningsvägar blockeras på grund av okunskap eller slarv. Det är därför viktigt att regelbundet kontrollera att utrymningsvägarna är fria.

Boverkets byggregler BFS 1993:57 med ändringar till och med 2008:6.

➡ 3.28

Utrymningsskyltar, belysta eller genomlysta gröna skivor med tydliga vita symboler, ska finnas i de flesta offentliga lokaler. Det gäller framför allt lokaler där det kan vara svårt att orientera sig, eller som saknar fönster. Även lokaler där personer inte nödvändigtvis känner till anläggningen måste ha vägledande markeringar. Med vägledande markeringar menas exempelvis skyltning av utrymningsvägar, nödutgång samt nödbelysning vid strömbrott.

Utrymningsplaner ska finnas som beskriver vilken väg som ska användas vid utrymning samt återsamlingsplats.

Återsamlingsplatserna ska vara angivna på utrymningsplanerna. Återsamlingsplatsen kan vara markerad med en skylt.

Boverkets byggregler BFS 1993:57 med ändringar till och med 2006:12.

➡ 3.29-3.30

Brandlarm ska finnas på stora hästanläggningar/hästgårdar med komplicerad utformning och där många ovana människor, speciellt barn, vistas.

Det finns brandlarm speciellt framtagna för stall. Lar-

met bygger på att luft sugas in via rör och filtreras innan branddetektorn. Vanliga brandlarm kan inte användas i stall då de snabbt dammar igen och slutar att fungera.

Vanliga brandvarnare eller motsvarande ska användas där människor övernattar (exempelvis klubbstugan eller andra övernattningsrum). Batteribyte ska ske minst en gång per år (undantag för mångåriga batterier).

Brandlarmet ska kontrolleras regelbundet.

Arbetsarkivstyrelsens författningssamling (2000:42) arbetsplatsens utformning

SBF 110 Regler för automatisk brandlarmanläggning.

➡ 3.31

Skapa en rutin för att byta batterier i brandvarnarna varje år så att det inte glöms bort. Det kan till exempel vara under december månad. Det finns dock brandvarnare som har batterier som håller i upp till tio år.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Häststallar/ridhus

➡ 3.32

Se till att det finns grimmor och grimskäft samlat på en plats nära ytterdörren för att underlätta vid utrymning. Om det skulle börja brinna i stallen är det oerhört viktigt att snabbt och enkelt hitta grimmor och grimskäft för att kunna leda ut hästarna och eventuellt binda upp dem eller släppa ut dem i ett utrymme som är inhägnat. Stressade hästar kan lätt försöka springa in i det brinnande stallen igen.

Hästnäringens rekommendationer.

➡ 3.33

Hur mycket hö och halm som får lagras i ett stall beror på utrymningsmöjligheterna. Enligt djurskyddslagstiftningen ”ska djurstallar utformas så att det finns godtagbara förutsättningar att rädda djuren vid brand”.

Om lagret placeras intill någon av stallens sidor ska denna sidovägg brandskyddssektioneras i lägsta brandtekniska klass (EI 60).

Det är tillåtet att lagra ett dagsbehov av hö och halm i stallen. Det finns särskilda åtgärder som kan göras om det ska lagras mer än ett dagsbehov av hö och halm i stallen.

Då hö och halm lagras ovanför stallen (skullen) ska stallen utgöra en egen brandcell som ska klara att stå emot brand i 60 minuter för att skydda hästarna om brand uppstår på skullen.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➡ 3.34

Använd aldrig en vanlig nätansluten radio i stallen. Här får endast radioapparater som är gjorda för att klara damm och fukt användas. Även en batteridrivna radio kan användas i stallen.

Elinstallationsreglerna.

Verkstad/traktorer, hästlastbilar och maskiner

➔ 3.35

Gasflaskor ska stå direkt innanför dörren för att snabbt kunna tas ut ur verkstaden vid brand. Den farligaste gasen är acetylen, på grund av att den kemiska processen i flaska inte går att stoppa då den har blivit utsatt för brand.

Förordning (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor.

➔ 3.36

Det måste finnas en skylt på ytterdörren som talar om att det finns gasflaskor i verkstaden.

Förordning (1988:1145) om brandfarliga och explosiva varor.

➔ 3.37

Det finns en allmän rekommendation från SRV (Sprängämnesinspektionen) om hur mycket brandfarliga ämnen som får förvaras för husbehov, det vill säga inte yrkesmässigt bruk.

Nedanstående kvantiteter får förvaras fritt i lämpligt utrymme eller på lämplig plats:

Bensin	högst 10 liter
Dieselloja	högst 100 liter
Gasol	högst 60 liter

Vid behov av mer än 60 liter gasol eller 100 liter brandfarlig vätska krävs tillstånd.

Den mängd acetylen som får förvaras fritt utan tillstånd är fem liter.

För information kring hantering av större mängder hänvisas till punkt 1.6.

Sprängämnesinspektionens föreskrifter (1995:3) om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor med ändring i SÄIFS 1997:3.

➔ 3.38

Ett krav för att få ställa in traktorer eller motsvarande fordon i garage eller andra typer av utrymmen är att de förses med huvudströmbrytare. En huvudströmbrytare, som måste slås av när fordonet inte används, minimerar risken för brand.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer. Försäkringsvillkor.

➔ 3.39

Alla typer av motordrivna fordon får uppställas i godkänt garage eller i gårdsverkstad som uppfyller samma brandtekniska krav som godkänt garage. Dieseldrivna motorfordon får även ställas i maskinhall eller loge. För ytterligare information kring gällande krav hänvisas till Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer 2.4 i avsnittet Motordrivna Fordon.

Motorfordon får ställas på annan uppställningsplats om kommunens räddningschef och försäkringsgivaren ger sitt medgivande. Motorredskap ska ha godkänt elsystem och

vara försett med huvudströmbrytare som ska slås ifrån när motorn stannas och maskinen lämnas utan tillsyn.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Försäkringsvillkor.

Pannrum

➔ 3.40

Som fastbränsleeldade pannor räknas pannor som eldas med flis, pellets, spannmål, halm eller hästgödsel. Pannanläggning ska ha tre av varandra oberoende typer av säkerhetssystem mot tillbakabrand. Ett av säkerhetssystemen ska vara vattensprinkler och ett annat ska vara bränslebehållare. Som säkerhetssystem mot tillbakabrand godtas:

- vattensprinklers,
- cellmatare (i alla halmeldade anläggningar, ska ett av säkerhetssystemen vara cellmatare),
- fallschakt med dubbla skruvar,
- annat av Lantbrukets Brandskyddskommitté godkänt säkerhetssystem.

Försäkringsvillkor.

➔ 3.41

Taket ska vara så konstruerat att inga gnistor kan krypa in under takbeläggningen. För ytterligare information kring konstruktion för uppvärmning hänvisas till Lantbrukets Brandskyddskommittés avsnitt gällande uppvärmning och torkning.

Försäkringsvillkor.

➔ 3.42

Nyuttagen aska ska förvaras i behållare av stålplåt med lock under minst fem dygn. För att uppfylla ovanstående bör det finnas minst två behållare som vardera rymmer fem dygns askmängd. Sådan behållare placeras på obrännbart underlag och minst 0,25 meter från brännbar byggnadsdel. Nyuttagen aska kan även förvaras under vatten.

Försäkringsvillkor.

➔ 3.43

Pannrumsdörren ska hela tiden hållas stängd med undantag för in- och utpassage.

Försäkringsvillkor.

Restaurang/cafeteria/ridhus

➔ 3.44-3.45

Kaffebryggare är en vanlig källa till brand. Ett krav är att kaffebryggaren ska vara ansluten till en timer. Även kvarglömda levande ljus är en vanlig brandkälla. Skaffa rutiner för att ljusen aldrig glöms bort. En kan vara att den som tänt ljuset också ansvarar för att det släcks. En annan kan vara att siste man ur byggnaden måste kontrollera att alla ljus är släckta. Lämna aldrig levande ljus obevakade.

Vid användning av träkolsgrillar ska glöd och aska förvaras på ett brandsäkert sätt.

Vid användning av gasol ska gasolflaskorna förvaras i ett ventilerat utrymme.

En kolsyresläckare bör användas vid släckning av brand i fritös.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3).

Sprängämnesinspektionens föreskrift (1998:7) om brandfarlig gas i lös behållare.

Hästnäringens rekommendation.

Elsystem

➔ 3.46

Enligt Elinstallationsreglerna ska jordfelsbrytare installeras som generellt brandskydd på hästanläggningar. Hela anläggningens elinstallation, även huvudledningarna, ska därför skyddas av jordfelsbrytare som bryter vid maximalt 300 mA. Övriga elinstallationer ska enligt Lantbrukets Brandskyddskommitté i huvudsak föregås av jordfelsbrytare som bryter vid maximalt 30 mA.

I installationer ska jordfelsbrytare typ A med hög stötströmstålighet användas. I kalla utrymmen måste jordfelsbrytaren fungera även vid temperaturer ned till -25° C. I dag finns det jordfelsbrytare som bryter vid 125 A.

Elanläggningar på en hästgård bör i allmänhet delas upp och skyddas av flera jordfelsbrytare för att minska risken för att hela anläggningen bryts. Detta gäller även förhållandevis små anläggningar.

Två gånger per år, lämpligen vid skifte av sommartid och vintertid, ska jordfelsbrytaren provas genom att testknappen trycks in.

Elinstallationsreglerna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.47

Vid förändring av anläggningen ska säkringsscheman uppdateras.

Elsäkerhetsverkets föreskrifter.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.48

För att minska risken för dödsolycka ska alla gamla Semko 17-don bytas ut till CEE-don eftersom de gamla inte uppfyller dagens säkerhetskrav. På nedanstående bild av Semko 17-don saknas skyddsjordsblecket vilket medför stor risk för dödlig strömgenomgång vid jordfel.

Elsäkerhetsverkets rekommendation.

➔ 3.49

I äldre lysrörsarmaturer kan tändtiderna förkortas genom

att montera in så kallade säkerhetsglimtändare. Dessa tändare är betydligt säkrare än standardtändare eftersom spänningen till lysröret bryts efter 30–60 sekunder om det inte tänds. Därmed förhindras att reaktorn blir varm, vilket kan orsaka skador på armaturen och, i värsta fall, brand. Dessutom blinkar inte lysrören. På grund av brandrisken ska alla plastkapslade lysrörsarmaturer förses med sådana tändare.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.50

Enligt elinstallationsreglerna måste alla metalldelar i ett stall som djuren kan komma åt bindas samman elektriskt och anslutas till en huvudjordningsskena – så kallad potentialutjämning.

Syftet med en potentialutjämning i stallet är att jämna ut elektriska spänningar mellan olika inredningsdetaljer. Därmed begränsas magnetiska och elektriska fält och risken för skador minskar. Även i till synes felfria stall kan det förekomma låga elektriska spänningar, mellan till exempel vattenledningen och stallinredningen, vilket är obehagligt för hästen.

Elinstallationsreglerna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.51

Särskilda skydd kan vara nödvändiga i installationer där hög tillförlitlighet krävs eller där brandfara råder enligt Elinstallationsreglerna. I mindre anläggningar där det inte finns någon känslig styr- eller reglerutrustning och där riskerna för åskskador bedöms som små kan åskskyddet utgöras av mellanskydd på inkommande elledning samt teleskydd på telekablar.

På hästanläggningar är det relativt vanligt med skador på den elektriska utrustningen samt på byggnader och inventarier till följd av åsköverspänningar. Det finns vanligtvis två typer av åskskador. Det är dels indirekta skador där överspänningen leds in via inkommande ledningssystem – el- och teleledningar etc. – dels direkta träffar. Omkring 90 procent av alla skador är indirekta. Det är således det helt dominerande problemet ur brand- och säkerhetssynpunkt. Tänk på att jordkablar för el och tele inte skyddas mot åskskador.

Även om det inte går att skydda hästanläggningen helt mot skador orsakade av åska, finns det i dag tekniska möjligheter att begränsa skadorna. Följande åtgärder bör genomföras för att få ett bra åskskydd:

- 1 Samla alla in- och utgående kablar och ledningar så att de leds in i byggnaden på ett och samma ställe (eller mycket nära varandra). Anslut kablarna samt alla vatten- och avloppsrör av metall, byggnadsstomme/armering och eventuell metallinredning till en huvudjordningsskena.
- 2 Alla in- och utgående kablar (el, tele, signal,

data och TV) förses med lämpligt överspännings-skydd som monteras intill varandra och ansluts med en grön/gul utjämningsledare, minst fyra millimeter, till huvudjordningsskenan. Finns signalkablar till annan byggnad kan det behövas skydd på kablarna även i den andra byggnaden.

Elinstallationsreglerna och Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.52

Bandtransportörer, skopelevatorer och remdrivna krossar samt kvarnar ska alltid vara försedda med varvtalsvakt som skyddar mot brand vid remslirning.

Försäkringsvillkor.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.53

Det är en god investering att få elanläggningen genomgången och kontrollerad. Allvarliga brister och fel upptäcks i tid och kan åtgärdas innan olyckan är framme, olyckor som kan vara förödande för hästar, människor och byggnader. Välj ett företag som har god kännedom om miljön.

Enligt Elsäkerhetsverkets föreskrifter är det anläggningens innehavare som ansvarar för elanläggningens säkerhet genom fortlöpande och periodiska kontroller.

Elsäkerhetsverkets föreskrifter.

Lagen(2003:778) om skydd mot olyckor.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Försäkringsvillkor.

➔ 3.54

Alla värmekablar ska skyddas av föregående 30 mA jordfelsbrytare för att inte djur och människor ska komma till skada vid fel.

Elinstallationsreglerna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.55

Det är viktigt att planera elinstallationerna i stallen så att inte elkablar är åtkomliga för hästarna. Om en kabel måste dras genom en hästbox ska den vara mekaniskt skyddad. Tänk även på att belysningsarmaturerna inte är åtkomliga för hästarna.

Elinstallationsreglerna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.56

Elstängselaggregatet eller elstängseltråd får inte placeras inomhus. Om blixten slår ner i närheten kan stängsel-

tråden leda in överspänningar i byggnaderna och orsaka brand.

Aggregatet placeras utomhus monterad på en fristående stolpe eller på en stenvägg och ansluts med sin anslutningskabel direkt till ett fast installerat vägguttag. Stängseltråd som behöver dras på fasaden ska sättas fast med distansklammer. Montera gärna ett så kallat åskskydd mellan stängseltråd och aggregat för att avleda överspänningar ner till jord.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.57

Använd aldrig halogenstrålkastare i häststall eller i andra brandfarliga utrymmen. Höljet på en strålkastare kan bli över 200°C och är därför en stor brandrisk. Det finns strålkastare med lågenergirör som inte blir så varma.

Elinstallationsreglerna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.58

Elvärmefläktar och elvärmeelement i häststall och andra brandfarliga utrymmen måste vara godkända för dessa utrymmen. Täck aldrig över värmeapparaterna, då utgör de en stor brandrisk.

Elinstallationsreglerna.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

➔ 3.59

Om ett personalutrymme har värmeapparater, till exempel trinetter eller kylskåp, och är angränsande till häststall ska utrymmet brandsektioneras. Öppen ventilation mellan stall och personalrum får inte finnas.

Lantbrukets Brandskyddskommittés rekommendationer.

Vid ny-, till- eller ombyggnad av stall

➔ 3.60

Vid ny-, till- eller ombyggnad av stallar ska dessa utformas så att det för hästarna finns godtagbart byggnadstekniskt eller likvärdigt skydd mot brand samt godtagbara förutsättningar att rädda hästarna vid brand. Reparations- och underhållsåtgärder omfattas inte.

Detsamma gäller när en stallbyggnad ändras eller används på ett sätt som innebär en ökad brandrisk eller om verksamheten i stallet eller intilliggande utrymmen helt eller delvis ändras till annan verksamhet.

De allmänna råden är att Lantbrukets brandskyddskommittés rekommendationer bör följas vid nybyggnad och större om- och tillbyggnad av häststall.

Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (2007:6) om hästhållning. Djurskyddsmyndighetens verksamhet ingår nu i Jordbruksverket.

4

Arbetsmiljö

REGLERNA FÖR ARBETSMILJÖARBETE GÄLLER ALLA företag med anställd eller inhyrd personal samt praktikanter. Syftet är att få en bra och säker arbetsmiljö för de anställda och att eventuella brister följs upp och åtgärdas. Här följer ett urval från lagstiftningar och rekommendationer som styr arbetsmiljöarbetet.

Systematiskt arbetsmiljöarbete

(AFS 2001:1, ändrad AFS 2003:4) gäller för alla företag med anställd och/eller inhyrd personal samt praktikanter.

Med systematiskt arbetsmiljöarbete menas arbetsgivarens regelbundna arbete med att undersöka, planera, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och att en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

Det är arbetsgivarens skyldighet att känna till de arbetsmiljöregler som gäller för hästgården/hästanläggningen. De anställda ska ha kunskaper om arbetet och de risker som det kan medföra. Arbetsgivaren har huvudansvaret för arbetsmiljöarbetet och de anställda har skyldighet att delta genom att rapportera risker, sjukdom, olycksfall och tillbud samt ge förslag till åtgärder och lämna synpunkter på det som åtgärdats.

Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska innehålla följande viktiga delar:

- Kartläggning och bedömning av vilka risker som finns i företagets verksamhet.
- Åtgärdsplan för förbättringar av arbetsmiljön. De risker och problem som upptäckts vid kartläggningen ska skrivas ner. Ange hur allvarliga riskerna är och bestäm vilka åtgärder som ska vidtas (se exempel nedan).
- En kontroll och uppföljning av genomförda åtgärder ska göras löpande.
- En arbetsmiljöpolicy ska fastställas. Den ska beskriva hur arbetsförhållandena ska vara för att tillgodose hälsa och säkerhet i arbetet samt hur arbetsmiljöarbetet ska utföras för att målen ska uppnås. I företag med tio arbetstagare eller fler ska arbetsmiljöpolicyen vara skriftlig. I mindre företag kan handlingsplanen fungera som policy.
- Vid olycksfall, allvarliga tillbud eller sjukdomar orsakade av arbetet ska arbetsgivaren utreda dessa. Syftet med utredningen är att åtgärder ska kunna vidtas så att händelsen inte inträffar igen.
- Företaget ska ha rutiner för arbetsanpassning och rehabilitering. Arbetsgivaren ska göra en rehabiliteringsutredning när en medarbetare varit frånvarande mer än fyra veckor i följd, har upprepade korttidsfrånvaro eller om den anställda själv begär det.
- Företaget ska ha en beredskap för första hjälpen och krisstöd. Detta innebär att rutiner ska finnas för vad som ska göras om en olycka eller ett sjukdomsfall inträffar.
- Vid behov ska arbetsgivaren göra en uppgiftsfördelning/delegering av arbetsuppgifter inom arbetsmiljöområdet. Det är viktigt att den person som ansvarar för en arbetsuppgift har befogenhet, tillräckliga resurser och kunskap för att kunna utföra uppgiften

på ett tillfredsställande sätt. Huvudansvaret för arbetsmiljön kan dock inte delegeras.

- Det ska finnas rutiner för introduktion av nyanställda.
- Om den egna kompetensen angående arbetsmiljöarbetet på företaget är otillräcklig, ska företagshälsovård eller annan sakkunnig hjälp utifrån anlitas. Expertkunskap kan behövas både när det gäller kartläggningen av fysiska och psykiska risker och när det gäller att föreslå och genomföra åtgärder.

Följande dokument ska vara skriftliga hos alla företag:

- Kartläggning/riskbedömning i form av en åtgärdsplan.
- Handlingsplan för åtgärder som inte genomförs omedelbart (mindre allvarliga risker).
- Årlig sammanställning av eventuella skador och tillbud.
- Skriftliga instruktioner för särskilt riskfyllda arbetsmoment.

I företag med tio arbetstagare eller fler ska även följande dokument vara skriftliga:

- Arbetsmiljöpolicy.
- Rutiner som beskriver hur det systematiska arbetsmiljöarbetet ska gå till.
- Resultatet från den årliga uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet.
- Eventuell delegering/uppgiftsfördelning av arbetsmiljöarbetet.

I arbetstidslagen (1982:673) regleras frågor om arbetstidens längd, till exempel hur många timmar per vecka en person får jobba. Den tar upp jourtid, övertid och mertid och vad som gäller för nattvila, veckovila, sammanhängande ledighet, med mera. Frågor och förklaringar kring arbetstidslagen finns inte med i Hästhusensyn. För information kring lagstiftningen hänvisas till www.av.se.

Övrig information kring det systematiska arbetsmiljöarbetet

Det underlättar om man har gällande regler till hands vid en genomgång av arbetsmiljön. Det finns även material kring arbetsmiljöfrågor gällande restaurang med mera på www.av.se under "Lag och rätt" där föreskrifterna (AFS) visas.

LÄSTIPS

Att arbeta med hästar Mats Mellberg

Arbetsarkiv

Säker med häst

Svenska Ridsportförbundet

Säkerhetsregler med häst samt

definition av begreppet god

hästhållning

Svenska Ridsportförbundet

Checklista Arbetsmiljö

- (L) = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor
 (R) = Rekommendationer
 (A) = Allmänna råd
 (N) = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
Finns anställd personal eller praktikanter? Om ja, besvara frågorna nedan.					
Övergripande arbetsmiljöarbete					
4.1 Är uppgiftsfördelningen för det systematiska arbetsmiljöarbetet tydligt? (L)					
4.2 Upprättas en skriftlig riskanalys och åtgärdsplan för att förbättra arbetsmiljön? (L)					
4.3 Finns tillgång till gällande arbetsmiljöregler?					
4.4 Anordnar verksamheterna som finns inom anläggningen regelbundna samordningsmöten? (L)					
4.5 Ges arbetstagarna, skyddsombuden och elevskyddsombuden möjlighet att medverka i arbetsmiljöarbetet? (L)					
4.6 Finns det en dokumenterad arbetsmiljöpolicy? (L)					
4.7 Finns en lista med telefonnummer till anhöriga? (A)					
4.8 Finns det rutiner för det systematiska arbetsmiljöarbetet och följs arbetet upp? (L)					
Utbildning/kompetens					
4.9 Har berörd personal fått den utbildning och kunskap som krävs för riskfyllda arbetsuppgifter? (L)					
4.10 Finns skriftliga instruktioner för riskfyllda arbeten? (L)					
4.11 Anlitas företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig när kompetensen inte räcker till inom arbetsmiljöområdet? (L)					
Tillbud och olycksfall					
4.12 Anmäls allvarliga tillbud/olycksfall till Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket? (L)					
4.13 Dokumenteras och utreds alla tillbud/olycksfall som underlag för det fortsatta arbetet med förebyggande åtgärder? (L)					

Checklista Arbetsmiljö

- (L) = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor
 (R) = Rekommendationer
 (A) = Allmänna råd
 (N) = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
4.14 Har arbetsgivaren årligen gjort en skriftlig sammanställning av ohälsa, olycksfall och allvarliga tillbud som inträffat i arbetet? (L)					
Arbetsmiljöplan vid byggnadsarbete					
4.15 Finns en arbetsmiljöplan för ny- och ombyggnationer? (L)					
Tekniska anordningar och säkerhet i byggnader					
4.16 Följs bestämmelserna om användning av traktorer? (L)					
4.17 Finns skydd monterade över rörliga maskindelar på samtliga maskiner och redskap som används? (L)					
4.18 Är samtliga aktuella kraftöverföringsskydd hela och funktionsdugliga? (L)					
4.19 Finns stabila skyddsräcken på trappor och vid fodernedtag eller andra skydd så att ingen kan ramla ner? (L)					
4.20 Är stegarna säkra, stabila och förankrade? (L)					
Skyddsutrustning och första hjälpen					
4.21 Används funktionsdugliga hörselskydd vid arbete med bullernivå över 85 dB(A)? (L)					
4.22 Används skyddsglasögon vid arbeten där ögonen är utsatta? (L)					
4.23 Används skyddsskor/skyddsstövlar med stålhätta vid arbeten med djur, maskiner och byggnationer? (L)					
4.24 Har chefer och arbetsledande personal tillräcklig kunskap om krisstöd? (L)					
4.25 Finns utrustning för första hjälpen? (L)					
4.26 Har delar av personalen fått utbildning i första hjälpen? (L)					
4.27 Vid ensamarbete, finns larmanordning, till exempel mobiltelefon? (L)					
Minderåriga					
4.28 Sker minderårigas arbete under ledning och tillsyn av lämplig person? (L)					

Checklista Arbetsmiljö

- L** = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor
R = Rekommendationer
A = Allmänna råd
N = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
4.29 Finns det rutiner för hur minderåriga ska introduceras i arbetet? L					
4.30 Är arbetsuppgifterna som de minderåriga utför tillåtna? L					
4.31 Får de minderåriga tillräckligt med raster? L					
4.32 Är skyddsombuden underrättade om att minderåriga arbetar på arbetsplatsen? L					
Kemikaliehantering					
4.33 Har verksamhetsutövaren en förteckning över de kemiska produkter som hanteras inom verksamheten och som kan innebära risker ur hälso- och miljösynpunkt? L					
Att arbeta med hästar					
4.34 Används hjälm vid ridning/körning med häst? R					
4.35 Används säkerhetsväst vid ridning/körning med häst? R					
4.36 Används vedertagen teknik då hästen leds? R					
4.37 Används lampor/reflexer vid ridning/körning i mörker? R					
4.38 Är personalen utbildad i att lyfta tungt och mocka på rätt sätt? R					
4.39 Informeras någon om rid/körväg när ryttare/kusk tänker ge sig i väg ensam? R					
4.40 Medförs mobiltelefon eller motsvarande larmsystem vid ensamarbete inklusive ridning/körning? L					
4.41 Iakttas försiktighet vid lastning och avlastning av hästar? R					
4.42 Är stallgången fri från föremål? R					
4.43 Är hästarna uppbundna eller hålls av annan person då de sköts? R					
4.44 Finns det eluttag placerade så att sladdarna inte behöver ligga på golvet vid till exempel klippning av häst? R					

Checklista Arbetsmiljö

Ⓐ = Lagar, förordningar, föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

Ⓝ = Nyhet

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
4.45 Då hästen rids ute sker upp- och avsittning med hästen vänd från stallet? Ⓡ					
Personalutrymmen med mera					
4.46 Är antalet personalutrymmen och deras förläggning anpassade till verksamheten? Ⓐ					
4.47 Finns det tillgång till tvättplatser och dusch? Ⓐ					
4.48 Är det rent samt ordning och reda där personalen arbetar? Ⓐ					

Övergripande arbetsmiljöarbete

➔ 4.1

För företag med tio eller fler arbetstagare måste uppgiftsfördelningen för arbetsmiljöarbetet vara dokumenterat.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

➔ 4.2

I praktiken innebär ett systematiskt arbetsmiljöarbete bland annat att arbetsgivaren minst en gång per år tillsammans med personalen ska gå igenom den fysiska och psykiska arbetsmiljön och identifiera enskilda riskmoment, farliga kemiska ämnen och förebyggande åtgärder. En del risker som kommer fram måste åtgärdas så snart som möjligt, andra kan man arbeta med i framtiden. Det är ett krav att dokumentera de risker som finns i verksamheten. Även de förbättringar som ska göras ska dokumenteras i en åtgärdsplan som regelbundet följs upp (se nästa fråga).

Det finns blanketter i slutet av Hästhusesyn som kan användas vid rundvandringen och vid diskussioner kring arbetsmiljöarbetet (*Åtgärdsplan* nr 1, och *Risikanalys* nr 4).

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

➔ 4.3

Arbetsgivaren ska se till att arbetsmiljölagen och förordningen finns tillgänglig för arbetstagarna. Detsamma gäller för de författningar som har utfärdats med stöd av lagen eller förordningen och som avser arbetsgivarens verksamhet.

Arbetsmiljöförordningen (1977:1166).

➔ 4.4

Om ett fast driftsställe är gemensamt för flera verksamheter, är det den som har huvudverksamheten på arbetsstället som är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall.

Den som har samordningsansvaret ska se till att:

1. Arbetet med att förebygga risker för ohälsa eller olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället.
2. Arbetet tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället.
3. Allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas.
4. Ansvar för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för vissa arbeten klargörs.
5. Personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

I praktiken gäller detta större hästanläggningar där det till exempel kan finnas en hästaffär, hovslagare, travtränare, sadelmakeri eller andra hyresgäster. Lämpligt är att träffas en gång per år och diskutera arbetsmiljöfrågor så att punkt 1–5 ovan efterlevs.

Övriga arbetsgivare och de som arbetar på det gemensamma arbetsstället ska följa de anvisningar som den samordningsansvarige lämnar.

Arbetsmiljölagen (1977:1160).

➔ 4.5

Arbetsgivaren ska ge arbetstagarna, skyddsombuden och elevskyddsombuden möjlighet att medverka i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

➔ 4.6

Det ska finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur förhållandena i verksamheten ska vara för att ohälsa och olycksfall i arbetet ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Arbetsmiljöpolicyen ska vara dokumenterad om företaget har tio arbetstagare eller fler.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

➔ 4.7

Om olyckan är framme är det viktigt att kunna nå en anhörig till den skadade. Därför bör det finnas en lista med telefonnummer till de anhöriga på arbetsplatsen.

Arbetsarkyddsstyrelsens föreskrifter (1999:7) om första hjälpen och kristöd samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna.

➔ 4.8

Rutinerna och uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet måste vara dokumenterat på ett arbetsställe med tio arbetstagare eller fler.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Utbildning/kompetens

➔ 4.9-4.10

Arbetsgivaren ska se till att arbetstagarnas kunskaper om

arbetet och riskerna i arbetet är tillräckliga för att ohälsa och olycksfall ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. När det finns stora risker i arbetet ska det finnas skriftliga instruktioner för hur arbetet ska utföras.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

➔ 4.11

När kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker för det systematiska arbetsmiljöarbetet eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering, ska arbetsgivaren anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Tillbud och olycksfall

➔ 4.12

Det är viktigt att arbetsskador anmäls. För den enskilde som drabbats av olyckan är en anmälan viktig oavsett skadans storlek. Kan man styrka att man tidigare råkat ut för liknande skador är möjligheterna väsentligt större att få skadan klassad som arbetsskada och därmed bättre möjligheter till ekonomiskt stöd och rehabilitering.

För att kunna förebygga olyckor är det viktigt att känna till vilka typer av olyckor som inträffar. Enligt lagen om arbetsskadeförsäkring, LAF, är anmälan om arbetsskador obligatorisk och gäller för arbetsolyckor, olyckor vid färd till och från arbetet och för arbetssjukdomar. Anmälningsblankett finns på Försäkringskassans hemsida (www.fk.se).

Har olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet föranlett dödsfall eller svårare personskador eller samtidigt drabbat flera arbetstagare, ska arbetsgivaren utan dröjsmål underrätta Arbetsmiljöverket, på telefon 08-730 90 00 eller via hemsidan www.av.se. Detsamma gäller vid tillbud som har inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa.

Arbetsmiljöförordningen (1977:1166).

➔ 4.13-4.14

Om någon arbetstagare råkar ut för ohälsa eller olycksfall i arbetet och om något allvarligt tillbud inträffar i arbetet, ska arbetsgivaren utreda orsaken så att risker för ohälsa och olycksfall kan förebyggas i fortsättningen. Arbetsgivaren ska varje år göra en skriftlig sammanställning av ohälsa, olycksfall och allvarliga tillbud som inträffat i arbetet.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter (2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Arbetsmiljöplan vid byggnadsarbete

➔ 4.15

Den som planerar att utföra byggnads- eller anläggningsarbete ska upprätta en arbetsmiljöplan enligt AFS 1999:03.

ARBETSMILJÖPLANEN SKA ALLTID INNEHÅLLA:

- **De regler som ska tillämpas på byggarbetsplatsen**, till exempel regler om avspärrningar och vilka tider arbetet inte får pågå, samt allmänna ordningsregler.
- **En beskrivning av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras**. De som är ansvariga för arbetsmiljöarbetet på byggarbetsplatsen ska anges med namn samt information om var de kan nås.
- **Vilka åtgärder som vidtagits för "arbeten med särskild risk"**. Detta är den viktigaste delen av arbetsmiljöplanen. Den kräver både kunskap om hur byggnadsarbete utförs och kunskap om vilka arbetsmiljökrav som gäller.

För ytterligare information, kontakta Arbetsmiljöverket, tel. 08-790 90 00, www.av.se. På deras hemsida kan du hitta AMP-guiden, som är ett verktyg och hjälpmedel för att ta fram arbetsmiljöplaner. Lättillgänglig information finns i broschyren ADI 574: Förebyggande före byggande, som finns under "Publikationer". Välj sedan "Broschyrer" och titta under byggande.

Arbetsarkivstyrelsens författningssamling (1999:3) om byggnads- och anläggningsarbete.

Tekniska anordningar och säkerhet i byggnader

➔ 4.16

Bestämmelserna gäller traktorer som är konstruerade och tillverkade för en hastighet mellan 6 och 40 kilometer i timmen. Några viktiga punkter att tänka på ur föreskriften är följande:

- Vid förarplatsen får inte finnas oskyddade trycksatta hydraulslangar från maskiner eller redskap som är kopplade till traktorn.
- När en traktor används ska första förband medföras. Första förbandet ska vara lättåtkomligt och skyddat mot yttre skada.

Det är inte tillåtet att vistas under redskap i trepunktskopplingen eller under frontlastare om dessa befinner sig i upplyft läge och inte har säkrats.

Arbetsmiljöverkets författningssamling (2004:6) om användning av traktor.

➔ 4.17-4.18

Varje maskin, anordning, verktyg, redskap eller installation får användas endast om den uppfyller de säkerhetskrav som gällde när den togs i drift. I praktiken innebär det att alla maskiners ursprungliga skydd och säkerhetsdetaljer ska finnas kvar och vara funktionsdugliga. Exempelvis ska kraftöverföringsaxlar ha skydd från den drivande maski-

nens kraftuttag till den drivna maskinens kraftintag över hela axelns längd, anslutna kardanknutar och axeltappar. Skyddet får inte rotera med kraftöverföringsaxeln.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1998:4) om användning av arbetsutrustning.

➡ 4.19-4.20

Arbetet ska planeras, ordnas och bedrivas så att olycka genom fall förebyggs. Det kan exempelvis vara skyddsräcken vid hönedkast, loft och branta trappor som förhindrar fallolyckor. Fall från stegar är en vanlig olycka. Se till att de stegar som används är hela och står stadigt, är förankrade och står rakt i sidled. Byt ut gamla uttjänta trästegar mot nyare i lättmetall.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1981:14) om skydd mot skada genom fall.

Arbetsmiljöverkets författningssamling (2004:3) om stegar och arbetsbockar.

Skyddsutrustning och första hjälpen

➡ 4.21

Enligt arbetsmiljölagen 2 kap 7§ ska personlig skyddsutrustning användas om man inte på annat sätt kan skydda sig mot ohälsa eller olycksfall.

När arbete utförs i bullrig miljö ska, enligt AFS (2005:16), hörselskydd användas. Med bullrig miljö menar man en avvägning av hur långvarigt bullret är och ljudnivån. Arbetet ska planeras och bedrivas så att ljudnivån blir så låg som det praktiskt är möjligt. Vid kontinuerligt arbete, till exempel vid traktorkörning eller arbete i djurstallar med hög ljudnivå, ska hörselskydd användas om ljudnivån är högre än 85 dB(A). För mätning av bullernivåer, kontakta Företagshälsovården.

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (1999:7) om första hjälpen och krisstöd.

➡ 4.22-4.23

De flesta ögonskador kan förhindras om ögonskydd används vid riskfyllda arbetsmoment. Till exempel vid arbete med röjsåg, motorsåg, slipmaskin, högtryckstvätt, svetsning, bearbetning av metall (hammare och huggmejsel), målning (särskilt tak) samt vid hantering av kemiska ämnen som blybatteri, bekämpningsmedel, syra, med mera. Se till att skyddsglasögon finns tillgängliga på de platser de normalt behövs på – innan de behövs. Användning av skyddsskor eller skyddstövlar minskar halkriskerna och förhindrar många kläm- och trampsador. Skyddsskor bör användas i arbete med häst.

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (1999:7) om första hjälpen och krisstöd.

➡ 4.24

Personal i arbetsledande ställning ska ha tillräckliga kun-

skaper om krisstöd för att kunna planera och ordna detta på lämpligt sätt. Här kan Företagshälsovården vara en resurs.

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (1999:7) om första hjälpen och krisstöd.

➡ 4.25

Vid alla arbetsställen ska det, i tillräcklig omfattning, finnas utrustning för första hjälpen. Utrustningen ska vara anpassad till riskerna i verksamheten. Den ska vara varselmärkt med skylt och lätt att komma åt.

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (1999:7) om första hjälpen och krisstöd.

➡ 4.26

På varje arbetsställe ska det finnas beredskap och rutiner för första hjälpen och krisstöd. Omfattningen beror på verksamhetens art och särskilda risker. Vid planering ska de kontakter som behövs tas med berörda lokala samhällsorgan.

Arbetstagarna måste känna till hur första hjälpen och krisstöd är organiserat på arbetsstället. De ska fortlöpande hållas informerade om vilka rutiner som gäller.

På lämpliga ställen ska finnas anslag med uppgifter om:

- Var utrustning för första hjälpen finns.
- Vilka personer som kan ge första hjälpen.
- Telefonnummer till utryckningsfordon och taxi.
- Adress och om det behövs färdbeskrivning till arbetsstället.

Anslagen ska vara utformade så att de är lätta att känna igen.

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (1999:7) om första hjälpen och krisstöd.

➡ 4.27

Ensamarbete är arbete som utförs i fysisk eller social isolering. Fysisk isolering är då den som utför arbetet inte kan få kontakt med andra människor utan att använda tekniska kommunikationshjälpmedel. Social isolering är när den som utför arbetet befinner sig bland andra, men där förhållandena är sådana att det inte går att få hjälp vid en kritisk situation.

Det gäller att tänka på arbetstagarens möjligheter att få kontakt med andra människor när ensamarbete planeras. Det är också viktigt med tillräcklig utbildning, information och instruktion för att utföra arbetet ensam. Man måste ta särskild hänsyn till arbetstagarens fysiska och psykiska förutsättningar för arbetet.

Så långt som möjligt måste ett ensamarbete förberedas och planeras så att den som arbetar ensam inte löper större risk att skadas än om flera hade utfört arbetet.

Inom hästnäringen kan exempelvis följande arbeten klassas som ensamarbete:

- Jourverksamhet på travbanor med att hålla banorna mjuka vintertid under natten.
- Som travtränare eller ryttare bege sig ut utanför inhägnade områden ensam för att träna hästen.
- Att vara ensam i stallet någon gång under dygnet för att utföra vissa sysslor som utfodring, mockning, utsläpp/intag eller motsvarande.

En mobiltelefon eller, om arbetet utförs i stallet, en sladdlös telefon som man bär med sig kan vara en lösning vid ensamarbete.

Arbetskyddsstyrelsens författningsbestämmelse (1982:3) om ensamarbete.

Minderåriga

➔ 4.28-4.29

Den som inte fyllt 18 år är minderårig när den arbetar som exempelvis arbetstagare.

Den minderåriga ska ha fått utbildning, instruktioner och upplysningar om arbetet som behövs ur skyddssynpunkt och med hänsyn till ålder och mognad.

Den som anlitar en minderårig ska se till att arbetet sker under ledning och tillsyn av lämplig person samt försäkra sig om att det finns tillfredställande rutiner för hur minderåriga ska introduceras och handledas.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1996:1) om minderåriga.

➔ 4.30

Arbetsuppgifter ska väljas med omsorg och särskild hänsyn ska tas till den minderåriges fysiska och psykiska förutsättningar för arbetet. Exempel på arbetsuppgifter som är förbjudna för minderåriga:

- Arbete med traktor med vinsch, last- eller grävaggregat, eller frontlastare med redskap.
- Arbete med skördetröska, truck, snöslunga.
- Arbete med skogsmaskiner och fyrhjuling.
- Arbete med motorsåg och röjsåg.
- Arbete med maskinellt drivna lyftanordningar, foderhissar, kranar, traverser eller transportörer.
- Arbete med bekämpningsmedel.

Undantag är om arbetet ingår i en utbildning, eller under ledning av instruktör, eller om den minderåriga har fullgjort specifik yrkesutbildning.

Traktor får man köra först vid 16 års ålder eller i vissa undantagsfall när man fyllt 15 år, men då på dispens. Dispensen ansöker man om från länsstyrelsen. Vägverkets regler säger att man får köra traktor på åker och även till och från åkern utan körkort, men ska man köra på trafikerad väg gäller traktorkörkort.

Fyrhjulingar kräver en förarålder på 16 år och traktorkörkort eller körkort utfärdat före den 1 januari 2000. Har man traktorkörkort eller körkort utfärdat efter den 1 januari 2000 krävs det dessutom förarbevis för terrängskoter motsvarande yrkesmässig utbildning om 20 timmar.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1996:1) om minderåriga.

➔ 4.31

En minderårig arbetstagare ska beredas rast om minst 30 minuter, om möjligt sammanhängande, om arbetsdagen är längre än 4,5 timmar.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1996:1) om minderåriga.

➔ 4.32

Om det finns något skyddsombud på arbetsplatsen ska den få reda på vad den minderåriga ska arbeta med.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1996:1) om minderåriga.

Kemikaliehantering

➔ 4.33

Det måste finnas en förteckning över vilka hälso- och brandfarliga kemiska produkter som hanteras på en arbetsplats. Förteckningen ska innehålla produkternas namn i systematisk ordning och dessutom ska det anges hur farliga de är. Produkter som endast hanteras tillfälligt behöver inte finnas med i någon förteckning.

Förteckningarna ska hållas aktuella och innehålla uppgifter om datum för senaste ändring.

Förteckningarna ska vara lätta att komma åt för de som arbetar med eller på annat sätt kommer i kontakt med någon av de kemiska produkterna (*se blankett nr 2, "Kemikalieförteckning"*).

Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (2000:4) om kemiska arbetsmiljörisker.

Att arbeta med hästar

➔ 4.34-4.35

Hjälms bör användas vid all uppsutten verksamhet samt vid hantering av hingstar och unga hästar. Vid ridning/körning rekommenderas att en väl passande säkerhetsväst används.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.36

Led hästen rätt, det vill säga att den som leder ska vara vid hästens bog. Använd alltid grimskäft. Det är viktigt att hålla i grimskäftet så att det inte kan fastna runt en hand eller arm om hästen drar i väg. Många skador beror

på att grimskafte virat sig runt handen/armen när hästen försökt slita sig.

Är du osäker på om du orkar hålla hästen – använd ledtråns eller stigbett.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.37

Använd alltid lampor och/eller reflexer på häst och kusk/ryttare eller den som leder hästen när det är mörkt ute.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.38

Arbete i stallmiljö betyder ofta tunga lyft. Lär personalen hur man ska lyfta tungt/utföra tunga arbeten på ett så bra sätt som möjligt. Det finns bra tekniker för att skona kroppen. Ofta går det att få hjälp från till exempel Företagshälsovården för att lära ut hur man ska arbeta på rätt sätt.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.39-4.40

Som ensamarbete räknas sådana arbeten som innebär fysisk eller social isolering. Se till att en anställd alltid har mobiltelefon till hands då den arbetar ensam. Till exempel om den rider/kör ut i terrängen utan sällskap.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (1982:3) om ensamarbete.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.41

Ha rätt utrustning när du lastar häst. Resvana hästar kan oftast lastas i gramma med kedjegrimskaft. Mindre vana/mer svårhanterliga hästar bör lastas i tråns eller stigbett. En longerlina kan vara att föredra framför ett kortare grimskaft.

Det är bra att ha en medhjälpare som står vid sidan av luckan och kan fästa bommen bakom hästen när den kommit in. Stäng luckan innan hästen binds fast. Bind hästen kort i trailern.

Även vid urlastning ur hästtrailer är det bra med en medhjälpare som kan fälla luckan. Lossa alla hästar innan bomarna faller ner.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.42

Stallgången ska alltid vara fri från föremål. Utrustning, redskap, täcken, hjälmar med mera ska ha möjlighet att hängas upp.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.43

Vid all hantering eller skötsel ska hästarna stå uppbundna eller hållas av annan person. Hästar med utrustning (sele eller sadel) ska alltid vara uppbundna under uppsikt.

Osäkra eller okända hästar ska bindas med en ögla av bal-snöre eller motsvarande mellan gramma och grimskaft.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.44

Vid klippning av hästar (med klippmaskin som har elsladd) ska sladden fästas så att den kommer uppifrån. Sladden får aldrig läggas på golvet då det finns risk för att hästen trampar på den.

Hästnäringens rekommendationer.

➔ 4.45

Vid upp- eller avsittning utomhus ska hästen alltid vändas från stallet.

Hästnäringens rekommendationer.

Personalutrymmen, med mera

➔ 4.46

Antalet personalutrymmen samt deras förläggning, storlek och inredning ska vara anpassat till:

- Arbetets natur och varaktighet.
- Det antal arbetstagare som regelbundet sysselsätts på arbetsstället och som normalt kan beräknas använda utrymmena samtidigt.
- Arbetstagarnas fördelning på kön.

Det ska finnas möjlighet för den anställde att förvara personliga värdesaker på arbetsplatsen i ett utrymme som har eller kan förses med lås. Det ska också finnas utrymmen för att förvara privata kläder och arbetskläder. Kläderna ska kunna förvaras så att de inte blir smutsiga eller skadade eller att de kan stjälas.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (2000:42) om arbetsplatsens utformning.

➔ 4.47

På arbetsplatsen ska det finnas tvättplatser med tillräcklig mängd kallt och varmt vatten.

Om arbetet är smuts- eller svett drivande ska det också finnas tillgång till dusch. Detta gäller dock inte på arbetsställen där det med hänsyn till omständigheterna inte är rimligt att installera dusch.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (2000:42) om arbetsplatsens utformning.

➔ 4.48

Lokaler och personalutrymmen på arbetsplatsen ska regelbundet underhållas, städas och rengöras för att förebygga olycksfall och ohälsa.

Arbetskyddsstyrelsens författningssamling (2000:42) om arbetsplatsens utformning.

5

Barnsäkerhet

MÅNGA BARN OCH UNGDOMAR HAR hästar som fritidssysselsättning. Självklart måste en hästverksamhet vara säker även för dem.

Till dessa frågor finns ingen fördjupande faktadel.

Barn
säkerhet

Ⓐ = Lagar, förordningar,
föreskrifter och försäkringsvillkor

Ⓡ = Rekommendationer

Ⓐ = Allmänna råd

	Ja	Nej	Ej aktuellt	Kommentarer och åtgärdsförslag	Åtgärdat datum
5.1 Är barnen under uppsikt när de vistas tillsammans med hästar? Ⓡ					
5.2 Får barnen instruktioner om hur de ska förhålla sig till hästar när de är i stallet? Ⓡ					
5.3 Får barnen instruktioner om hur de kan hjälpa till vid barnridning/körning för att minimera skaderisken? Ⓡ					
5.4 Har barnen fått instruktioner om hur de ska lyfta rätt när de hjälper till vid mockning? Ⓡ					
5.5 Får barn lära sig hur de leder hästar på rätt sätt? Ⓡ					
5.6 Är upplag av balar och dylikt pallat och upplagt på ett säkert sätt? Ⓡ					
5.7 Finns anordningar som hindrar barn från att klättra upp på stegar, torkar och höskullar? Ⓡ					
5.8 Får barn endast hantera normalt pålitliga hästar? Ⓡ					
5.9 Är hästarna uppbundna eller hålls av annan person då de sköts av barn? Ⓡ					
5.10 Använder barnen hjälm och skyddsväst exempelvis vid ridning/körning? Ⓡ					

Åtgärdsplan för Hästhusesyn 2009

Blankett
nr 1

Uppgifter om hästgården/hästanläggningen

.....
För- och efternamn

.....
Telefon

.....
Fastighetsbeteckning

.....
E-post

.....
Adress

.....
Postnummer och ort

Planerade åtgärder

En egenkontroll har genomförts med hjälp av Hästhusesyn inom områdena miljö, djurskydd, brandskydd och arbetsmiljö.

Följande åtgärdsplan är upprättad:

Nr M = Miljö D = Djurskydd B = Brand A = Arbetsmiljö	Åtgärdsaktiviteter	Ansvarig (namn)	Genomfört senast (datum)	Klart (datum)

HÄSTHUSESYN®

S-fraser (skyddsfraser)

HÄSTHUSESYN®

Journal för farligt avfall 2009 – endast företag

Enligt avfallsförordningen (SFS 2001:1063) ska det finnas anteckningar över det farliga avfall som transporteras från hästgården/hästanläggningen. Kom i håg att verksamheten ska vara anmäld till länsstyrelsen om egen transport sker av farligt avfall. Anteckningarna ska sparas i fem år.

Namn

Företag

Avfallsslag (EWC-kod)	Slutmottagare	Transportör	Datum	Mängd	Total mängd 2008
Spillolja (130899)					
Oljefilter (160107)					
Blybatterier (160601)					
Nickel-kadmiumbatterier (160602)					
Olika lösningsmedel, även blandningar (140603)					
Bekämpningsmedelsrester och förbjudna preparat (020108)					
Alla emballage med rester av farliga ämnen (150110)					
Glykol (160114)					
Lysrör och annat kvicksilverhaltigt avfall (200121)					
Glas och plast som innehåller eller är förorenade med farliga ämnen (170204)					
Bygg- och rivningsavfall som innehåller kvicksilver (170901)					
Annat bygg- och rivningsavfall som innehåller farliga ämnen. Även blandat avfall (170903)					
Uttjänta fordon (160104)					
Bromsbelägg som innehåller asbest (160111)					
Kasserad utrustning (till exempel kyl och frys) som innehåller CFC, HCFC och HFC (200123)					
Avfall från elektronisk utrustning som innehåller andra farliga komponenter än PCB, asbest, CFC, HCFC, HFC (160213)					
Annat miljöfarligt avfall Uttjänt tryckimpregnerat trä (170204)					

Risikanalyt 2009

Blankett
nr 4

Mallen är framtagen för att underlätta vid dokumentering av riskerna, utvärdering, åtgärder, ansvarig och kontrolldatum. Då utvärderingen genomförs bör två saker ligga till grund för bedömningen: 1) hur ofta det kan hända och 2) hur stor skadan skulle bli.

Risikanalyt fungerar inom de fyra områdena Hästhuset syn hanterar (M för miljö, D för djurskydd, B för brand och A för arbetsmiljö). Det är därför lämpligt att skriva en bokstav efter numret i första rutan som beskriver inom vilket av de fyra områdena risken finns.

Det kan till exempel vara så att ni/du bedömer att dieseltanken är en risk och då kan det se ut så här under nr: "1BM" som står för risk nr 1 ur brand- och miljösynpunkt. Ibland kan det behöva skrivas flera bokstäver (M, D, B och A) om risken även omfattar andra områden som i exemplet ovan.

Nr/Plats <i>M = Miljö D = Djuřkydd B = Brand A = Arbetsmiljö</i>	Risker	Bedömning		Åtgärder	Ansvarig	Kontroll (datum)
		Allvarlig	Inte allvarlig			
1BM	Dieseltanken, läckage till mark och brand	X		Inköp av ny tank som har vagg, flytta den 12 m från närmaste byggnad och anordna påkörningsförbud	LG	
2D	Galler sitter lite löst i box 3 häst skadas		X	Omgående skruva fast gallret.	MH	

Exempel

Nr/Plats <i>M = Miljö D = Djuřkydd B = Brand A = Arbetsmiljö</i>	Risker	Bedömning		Åtgärder	Ansvarig	Kontroll (datum)
		Allvarlig	Inte allvarlig			

HÄSTHUSESYN®

Jag har gjort ett Framtidssamtal
– har du?

Karl Petter Bergvall är grisbonde med skogsbruk och medlem i LRF.

Tillbringa en halv dag med en rådgivare hemma hos dig och få minst två konkreta råd om hur du ska gå vidare i ditt företagande. Utifrån dina förutsättningar och drivkrafter fattar ni tillsammans beslut om hur du kan möta framtiden på bästa sätt. Som LRF-medlem betalar du bara 1 500 kr plus moms.

Ring 0771 – 27 27 27 och fråga efter en rådgivare du också!

i samarbete med

Hästnäringens Nationella Stiftelse

Hästen i kommunen - betyder mer än du tror riktar sig främst till Sveriges kommuner och deras medarbetare, som förhoppningsvis ska ha nytta och användning av boken i sin handläggning av olika hästrelaterade frågor. Guiden ger dels en grundlig genomgång av hästnäringens olika områden och dess villkor, dels handgripliga råd om vad kommunerna kan göra och exempel på vad kommuner redan har gjort. Ämnen som tas upp är bland annat: Trafiksäkerhet, konflikter mellan ridande och markägare, gödselhantering och kväveläckage, betesbehov, planering av ridleder, regelverk för hästhållning och utbildning av företagare.

Beställ och
ladda ner på
www.nshorse.se.

Boken har finansierats av Statens Jordbruksverk.

HÄSTHUSESYN

– En årlig kontroll och genomgång av hästanläggningen/hästgården

Hästhusesyn är ett hjälpmedel för dig som själv vill kontrollera att ditt hästföretag (hästgård/hästanläggning) lever upp till gällande krav inom områdena yttre miljö, djurskydd, brandskydd och arbetsmiljö.

Det handlar om de krav som ställs i lagar och förordningar, om myndigheters föreskrifter, försäkringsvillkor och om de rekommendationer som branschen själv har upprättat.

Hästhusesyn består av checklistor i form av en uppsättning frågor som täcker in de krav som ställs på hästanläggningar. Till varje fråga finns fakta. Där finns närmare förklaringar till frågeställningen och referenser till varifrån faktakunskaperna är hämtade.

I slutet av Hästhusesynen finns ett antal blanketter som fungerar som mallar för dig som vill se till att du driver en säker hästverksamhet på din anläggning.

YTTRE MILJÖ

DJURSKYDD

BRANDSKYDD

ARBETSMILJÖ

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND